

تهیه شده در:
معاونت اقتصادی
اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران
مهرماه ۱۳۹۵

بررسی مسائل روز اقتصاد ایران

همکاران این شماره:

ناظر: منیره امیرخانلو

گزارش شماره ۱: زهرا محمدی مزرعه شاهی - شبیم فروحی
گزارش شماره ۲: فرناز صفدری

گزارش شماره ۱:

مطالعات تطبیقی تامین مالی بنگاه‌های کوچک و متوسط در جهان؛ تجربه هند

خلاصه مدیریتی

امروزه توسعه کسب و کارهای کوچک و متوسط به عنوان عامل مهم توسعه اقتصادی کشورها شناخته می‌شود. این کسب و کارها از طریق ایجاد کارآفرینی و خلق نوآوری، سبب ایجاد اشتغال و افزایش درآمد و در نتیجه سبب رشد اقتصادی می‌شوند.

علی‌رغم نقش کلیدی این بنگاه‌ها در اقتصاد، در ایران این کسب و کارها همچنان با چالش‌ها و مشکلات اساسی مواجه هستند. هدف از انجام این مطالعه، بررسی و بهره‌گیری از تجربیات کشورهای موفق و روش‌ها و استراتژی‌های به کار گرفته شده توسط سیستم‌های مالی این کشورها در تامین مالی، حمایت از این بنگاه‌ها و مرتفع ساختن مشکلات پیش روی آنها است.

بر اساس آمار بانک جهانی در سال ۲۰۱۵، کشور هند با تولید ناخالص داخلی ۷۵۱۲ میلیارد دلار^۱ بر اساس برابری قدرت خرید، سومین اقتصاد دنیا پس از چین و آمریکا بوده که توانسته است علی‌رغم وجود چالش‌های اقتصاد جهانی، رشد مثبت خود را حفظ کرده و پارامترهای اقتصاد کلان خود از جمله تورم، کسری مالی و تراز حساب جاری را بهبود ببخشد.

^۱ سال پایه ۲۰۱۱

بخش بنگاه‌های خرد، کوچک و متوسط به عنوان یک بخش پویا و فعال در اقتصاد این کشور در پنج دهه گذشته مطرح بوده است. طبق گزارش سال ۱۵-۲۰۱۴ وزارت‌خانه بنگاه‌های خرد، کوچک و متوسط هند، نرخ رشد سالانه این بنگاه‌ها در فاصله سال‌های ۱۴-۲۰۰۷، به طور متوسط ۴,۴ درصد برآورد شده و در نتیجه انتظار می‌رود که در پایان سال ۲۰۱۴ تعداد بنگاه‌های کوچک و متوسط در این کشور به ۴۸,۸ میلیون بنگاه رسیده باشد.

مهمترین منبع تامین مالی بنگاه‌های کوچک و متوسط در هند بانک‌ها هستند. با این وجود دولت با هدف تامین حداقل ۴۰ درصد از کل منابع مالی در دسترس برای بنگاه‌های کوچک و متوسط از طریق منابع بانکی، در پی تسهیل اعطاء و افزایش میزان تسهیلات ویژه برای بخش صنایع کوچک و متوسط است. قسمت کوچک-تری از تامین مالی بنگاه‌های کوچک و متوسط نیز از طریق بخش غیر بانکی و مؤسسات متنوعی انجام می‌شود که در این بخش فعالیت دارند.

آنچه بیش از همه در فعالیتهای دولت این کشور در راستای توسعه بخش بنگاه‌های خرد، کوچک و متوسط به چشم می‌آید، اولویتی است که برای این بخش قائل شده و به همین دلیل سیاست‌ها و برنامه‌های متنوعی را وضع نموده و از ابزارهای قانونی در جهت پیش‌برد اهداف خود، نهایت استفاده را نموده است. تنوع بخشیدن به منابع تامین مالی، فراهم نمودن بسترهای قانونی مناسب، توجه به برقراری تعادل‌های منطقه‌ای و مزیت‌های نسبی در صنایع مختلف، توسعه نهادهای مالی تخصصی، توجه به سیاست‌های معطوف به صادرات و رقابت-پذیری، تلاش در جهت ارتقاء فناوری‌های فرسوده و نهایتاً اصلاح محیط کسب و کار، از جمله سیاست‌های ارزشمندی است که دولت هند به منظور بهره‌برداری هر چه بیشتر از ظرفیت عظیم کسب و کارهای کوچک و متوسط، به کار گرفته است.

۱- مقدمه

بنگاه‌های کوچک و متوسط (SMEs^۱) موتور رشد و توسعه اقتصادی در همه کشورهای در حال توسعه و اقتصادهای آزاد هستند؛ به طوری که امروزه جهان به این واقعیت معترف است که این بنگاه‌ها نقش کاتالیزوری در فرآیند توسعه ایفا کرده و بر خلاف تصور رایج موجود که بنگاه‌های کوچک و متوسط را رقیب صنایع بزرگ می‌پندارد، اغلب تکمیل کننده فعالیت آن‌ها هستند. در حقیقت صنایع کوچک و متوسط خالقان بزرگ اشتغال و تجارت هستند که حدود نیمی از تولید ناخالص داخلی در کشورهای با درآمد بالا را تشکیل می‌دهند. به علاوه این صنایع با تولید کالاهای جدید و متنوع، نقش مهمی در افزایش رقابت پذیری در بازارهای جهانی دارند. [۱۵]

بررسی‌های شرکت تامین مالی بین‌المللی (IFC^۲) نشان می‌دهد که حدود نصف تا دو سوم از بنگاه‌های کوچک و متوسط در بخش رسمی اقتصاد، از کمبود دسترسی به منابع مالی مناسب آسیب می‌بینند. بنابراین مسئله تنوع بخشیدن به منابع تامین مالی و تسهیل دسترسی به اعتبار برای بخش بنگاه‌های کوچک و متوسط به دلیل نقش قابل توجه آن در اقتصاد کشورها، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. هدف از انجام این مطالعه نیز بررسی و بهره‌گیری از تجربیات کشورهای موفق و روش‌ها و استراتژی‌های به کار گرفته شده توسط سیستم‌های مالی این کشورها در تامین مالی، حمایت از این بنگاه‌ها و مرتفع ساختن مشکلات پیش روی آن‌ها است. هند با داشتن گستره جمعیتی بسیار وسیع، فضای کارآفرینی رو به رشد، یک بازار داخلی عظیم و یک حکومت مردمی پایدار، توانسته است جایگاه خود را به عنوان یکی از قدرتمندترین اقتصادهای بزرگ در دنیا استحکام بخشد. طبق پیش‌بینی‌های بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول، در سال ۲۰۱۶ و ۲۰۱۷ رشدی معادل ۷٫۵ درصد در انتظار این کشور است. با این وجود اقتصاد این کشور با چالش‌هایی از جمله کاهش صادرات، کمبود زیرساخت، موانع کسب و کار و سرعت کند اعمال اصلاحات مواجه است. بنابراین برای حصول اطمینان از ادامه حرکت رو به جلوی اقتصاد و نیز تامین نیازهای جمعیت فزاینده، اقتصاد هند نیاز به رشدی سریع دارد. [۱۶] طراحی استراتژی‌های جدید توسعه‌ای که بتواند حصول یک رشد سریع را تضمین نماید، نیازمند به-کارگیری یک بسته سیاستی جامع برای بنگاه‌های کوچک و متوسط و تسهیل تامین مالی آن‌ها، توسعه زیرساخت‌ها، بهبود بازار کار و محیط کسب و کار، ارتقاء تامین اجتماعی و فراگیر کردن آموزش است. بخش بنگاه‌های کوچک و متوسط هند، به دلیل نقش حیاتی در شتاب بخشیدن به رشد و توسعه اقتصادی پایدار و افزایش اشتغال، تولید صنعتی و صادرات، از اهمیت بسیاری برخوردار هستند. به همین دلیل حمایت از این بنگاه‌ها و تسهیل در امر تامین مالی آن‌ها در دستور کار دولت هند قرار گرفته و سیاست‌های متنوعی در جهت رفع چالش‌های موجود بر سر راه این بنگاه‌ها ابداع شده است.

^۱ Small and Medium Sized Enterprises

^۲ International Finance Corporation

این گزارش تلاشی است در جهت مرور عملکرد صنایع کوچک و متوسط در هند و بررسی سیاست‌های حمایتی به‌کار گرفته شده توسط دولت به منظور توسعه این بخش از اقتصاد. در ادامه پس از مرور مختصر شاخص‌های اصلی اقتصاد این کشور و تعاریف مربوط به بنگاه‌های کوچک و متوسط در بخش‌های مختلف، به بررسی وضعیت این بنگاه‌ها و شیوه‌های تامین مالی مربوطه پرداخته می‌شود. جمع‌بندی گزارش نیز در برگزیده نکته‌هایی از تجربه کشور هند است که می‌تواند برای اقتصاد ایران راهگشا باشد.

۲- اقتصاد هند

اقتصاد هند، اقتصادی متنوع است و زراعت سنتی روستایی، کشاورزی مدرن، صنایع دستی، گستره وسیعی از صنایع مدرن و صنعت و خدمات انبوهی را در بر می‌گیرد. اندکی کمتر از نصف نیروی کار هند در بخش کشاورزی اشتغال دارند. علی‌رغم این مسئله، خدمات با در اختیار داشتن حدود یک سوم نیروی کار این کشور، منبع اصلی رشد اقتصادی و منشا خلق نزدیک به دو سوم از تولیدات اقتصادی هند محسوب می‌شود. [۱۸]

بر اساس آمار بانک جهانی در سال ۲۰۱۵، کشور هند با تولید ناخالص داخلی ۷۵۱۲ میلیارد دلار^۱ بر اساس برابری قدرت خرید، سومین اقتصاد دنیا پس از چین و آمریکا بوده و با تولید ناخالص داخلی ۲۰۷۴ میلیارد دلار بر اساس قیمت‌های جاری هفتمین اقتصاد جهان پس از آمریکا، چین، ژاپن، آلمان، انگلستان و فرانسه به شمار می‌آید. با این وجود این کشور واقع در جنوب آسیا، جزء کشورهای با درآمد متوسط پائین^۲ محسوب می‌شود. زیرا با جمعیت ۱۳۱۱ میلیون نفر در سال مذکور، در تولید ناخالص داخلی سرانه رتبه ۱۲۱ را بر اساس برابری قدرت خرید (با ۵۷۳۰ دلار بین‌المللی^۳) و رتبه ۱۳۱ را بر اساس قیمت‌های جاری (با ۱۵۸۲ دلار آمریکا) را در بین ۱۶۹ کشور مورد بررسی دارد. در سال ۲۰۱۵ بیشترین سهم ارزش افزوده را در اقتصاد هند، بخش خدمات با ۵۲٫۶ درصد از تولید ناخالص داخلی و پس از آن بخش صنایع و معادن با ۳۰ درصد و در آخر بخش کشاورزی با ۱۷٫۴ درصد داشته است. [۱۷]

بررسی‌های بانک جهانی از میزان فقر در هند در سال ۲۰۱۲ نشان داده‌است که از هر ۵ نفر هندی یک نفر فقیر است، یعنی ۲۰ درصد جمعیت (حدود ۲۶۰ میلیون نفر) فقیر محسوب می‌شوند که ۸۰ درصد آنها در روستاها زندگی می‌کنند. با این حال هندوستان با ۴۹۷ میلیون نیروی کار، دومین کشور جهان بعد از چین با ۸۰۶ میلیون نیرو در سال ۲۰۱۴ بوده است. [۱۷]

^۱ سال پایه ۲۰۱۱

^۲ Lower middle income

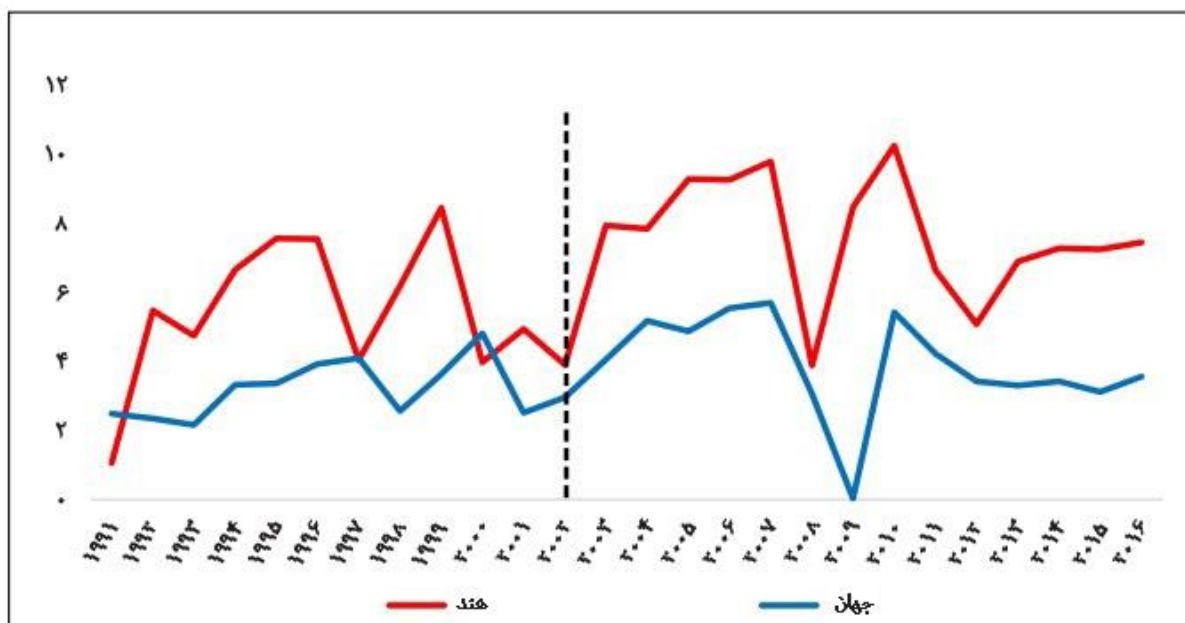
^۳ بر اساس تعریف بانک جهانی، تولید ناخالص داخلی بر اساس برابری قدرت خرید، تولید ناخالص داخلی است که با استفاده از نرخ برابری قدرت خرید به دلار بین‌المللی تبدیل شده است. یک دلار بین‌المللی همان قدرت خریدی را در GDP دارد که یک دلار آمریکا در آمریکا دارد. دلار بین‌المللی، مفهومی است که در ارتباط با برابری قدرت خرید به کار می‌رود و به معنای برابری میزان کالا و خدمات خریداری شده در یک کشور با میزان کالا و خدمات خریداری شده با همان مبلغ به دلار آمریکا در آمریکا است.

جدول شماره ۱: شاخص های اقتصادی هند به قیمت جاری (۱۵-۲۰۱۴)

سال	۲۰۱۳	۲۰۱۴	۲۰۱۵
تولید ناخالص داخلی (میلیارد دلار)	۱,۸۶۳	۲,۰۴۲	۲,۰۷۴
جمعیت (میلیون نفر)	۱,۲۷۹	۱,۲۹۵	۱,۳۱۱
تولید ناخالص داخلی سرانه (دلار)	۱,۴۵۶	۱,۵۷۷	۱,۵۸۲
نرخ رشد تولید ناخالص داخلی (درصد)	۶.۶	۷.۲	۷.۶
تورم (درصد)	۱۰.۹	۶.۴	۵.۹

Source: World Bank

بر اساس گزارش بررسی اقتصادی ۱۶-۲۰۱۵ وزارت دارایی هند، اقتصاد این کشور با وجود چالش های اقتصاد جهانی و عواملی چون کاهش قیمت برخی از کالاها، از جمله نفت خام، بازارهای مالی آشفته (همین طور بازار سهام) و نرخ بی ثبات ارز، رشد مثبت خود را حفظ کرده و پارامترهای اقتصاد کلان آن از جمله تورم، کسری مالی و تراز حساب جاری بهبود یافته است. تورم قیمت های عمده فروشی نیز بیش از یک سال است که در کشور هند منفی بوده و تورم قیمت تمامی کالاهای مصرفی مهم تقریباً به نصف میزان چند سال قبل تنزل یافته است. بر اساس آمار بانک جهانی میزان تورم در هند از ۱۰.۹٪ در سال ۲۰۱۳ به ۵.۹٪ در سال ۲۰۱۵ رسیده است. از طرفی همان طور که در گزارش وزارت دارایی هند مشخص است (شکل شماره ۱)، همبستگی بین رشد اقتصاد جهانی و رشد اقتصادی هند به میزان چشمگیری در حال افزایش است. [۶]

شکل شماره ۱: همبستگی بین رشد جهانی و رشد هند از سال ۱۹۹۱ تا کنون (درصد)

Source: World Economic Outlook, January, 2016 update

گزارش‌های جهانی نیز بر بهبود شرایط رقابت‌پذیری و فضای کسب و کار برای بنگاه‌های هند، صحنه می‌گذارند. بر اساس گزارش رقابت‌پذیری جهانی در سال ۱۶-۲۰۱۵، هند بعد از ۵ سال تنزل، با ۱۶ رتبه جهش سال گذشته به جایگاه ۱۵۵ام بین ۱۴۰ کشور رسید و بر اساس آخرین گزارش آن در سال ۱۷-۲۰۱۶، امسال به جایگاه ۱۳۹ام بین ۱۳۸ کشور مورد بررسی مجمع جهانی اقتصاد رسیده است. بر اساس گزارش رقابت‌پذیری جهانی ۱۶-۲۰۱۵، این روند معکوس و چشمگیر با انتخاب "نارندرا مودی"^۱ (نخست وزیر هند از سال ۲۰۱۴) آغاز شد، که با ایستادگی در برابر فساد و حمایت از رشد و بهبود محیط کسب و کار، عقیده جامعه را نسبت به دولت بهبود بخشید؛ به طوری که کیفیت مؤسسات هند با وجود آن که رهبران کسب و کار همچنان فساد را بزرگترین مانع انجام کسب و کار می‌دانند، مطلوب‌تر تشخیص داده شده است (با ۱۰ رتبه ارتقا، رتبه ۶۰ام در رکن مؤسسات^۲). در آخرین گزارش بانک جهانی از فضای کسب و کار نیز هند در سال ۲۰۱۶، با رتبه ۱۳۰ در بین ۱۸۹ کشور مورد بررسی، بیشترین پیشرفت را نسبت به سال ۲۰۰۴ در میان کشورهای جنوب آسیا داشته است. دولت این کشور در سال ۲۰۱۴ برنامه اصلاحات مقرراتی را با هدف آسان‌سازی انجام کسب و کار شروع کرد. این کشور تعداد روزهای شروع کسب و کار را از ۱۲۷ روز در سال ۲۰۰۴ به ۲۹ روز در سال ۲۰۱۵ کاهش داده است. مقایسه سهولت کسب و کار هند در گزارش ۲۰۱۶ نسبت به گزارش سال قبل آن نشان دهنده آسان‌سازی انجام کسب و کار از طریق حذف الزامات حداقل سرمایه مورد نیاز و کسب گواهی برای شروع عملیات کسب و کار است.^۳ [۱۳] و [۱۴]

با وجود اصلاحات صورت گرفته، می‌توان گفت فضای مناسب‌تری برای فعالیت بنگاه‌های خرد، کوچک و متوسط (MSMEs^۴) در این کشور فراهم آمده است و دولت همچنان می‌کوشد تا با از بین بردن موانع توسعه‌ای توسعه‌ای موجود، مقدمات شکوفایی هر چه بیشتر این بخش را فراهم آورد.

۲-۱- نقش و جایگاه MSMEها در اقتصاد هند

بخش بنگاه‌های خرد، کوچک و متوسط به عنوان یک بخش پویا و فعال در اقتصاد هند در پنج دهه گذشته مطرح بوده است. این بنگاه‌ها نه تنها نقش مهمی در فراهم کردن فرصت‌های شغلی بیشتر و کم‌هزینه‌تر برای کارفرما در مقایسه با صنایع بزرگ دارند، بلکه به صنعتی شدن مناطق روستایی و کم‌تر توسعه یافته این کشور نیز کمک می‌کنند. نتیجه فعالیت این بخش در اقتصاد، کاهش عدم توازن‌های منطقه‌ای، اطمینان از توزیع عادلانه‌تر درآمد و ثروت و کاهش فقر است. [۱]

^۱ Narendra Modi

^۲ Institutions

^۴ Micro, Small & Medium Enterprises

^۳ این اصلاحات در دهلی‌نو و بمبئی انجام شده است.

به منظور تجهیز صنایع کوچک و متوسط به قابلیت‌های مورد نیاز برای رقابت در بازارهای جهانی، دولت هند سیاست‌های نوآورانه و متنوعی را طراحی نموده و در برنامه‌های توسعه پنج ساله خود، مسیر توسعه این بخش را مشخص نموده است.

برنامه پنج‌ساله دوازدهم^۱ هند (۲۰۱۲-۱۷) با هدف دستیابی به رشدی پایدار و همه‌جانبه، در عین به حداقل رساندن عوارض نامطلوب ناشی از این رشد در حال انجام است. از نقطه نظر این برنامه، ایجاد فضایی رقابتی که در آن بخش خصوصی، شامل شرکت‌ها و افراد، بتواند از تمام پتانسیل خود بهره‌برداری نماید، می‌تواند محرک رشد باشد. همچنین به دلیل پیوند میان صنایع کوچک و رشد اقتصادی، نیاز است که سرمایه‌گذاری بیشتری برای کارآفرینان و بنگاه‌های خرد، کوچک و متوسط انجام شود. [۵]

اهداف در نظر گرفته شده برای بخش بنگاه‌های خرد، کوچک و متوسط هند در برنامه پنج‌ساله دوازدهم این کشور عبارت است از:

- ارتقاء رقابت‌پذیری و افزایش بهره‌وری در میان MSMEها
- نوآور نمودن MSMEها از طریق به روز کردن فناوری‌ها
- بهبود محیط کسب و کار در راستای رشد و توسعه MSMEها
- افزایش قابل ملاحظه نقش MSMEها در صادرات
- بهبود فرآیندهای مدیریتی در بین MSMEها [۵]

۲-۱-۱- تعریف SMEها در هند

بنگاه‌های خرد، کوچک و متوسط در قانون بر حسب میزان سرمایه‌گذاری آن‌ها در کارخانه و ماشین‌آلات و بخشی که در آن فعالیت می‌کنند تعریف می‌شود. [۳]

طبق قانون توسعه بنگاه‌های خرد، کوچک و متوسط^۲، مصوب سال ۲۰۰۶، این بنگاه‌ها به دو دسته بنگاه‌های فعال در بخش تولیدات کارخانه‌ای و بنگاه‌های فعال در بخش خدمات تقسیم می‌شوند که تعریف هر کدام در جداول زیر نشان داده شده است. [۱۹]

^۱ The Twelfth Five Year Plan

^۲ Micro, Small & Medium Enterprises Development (MSMED) Act

جدول شماره ۲: تعریف بنگاه‌های خرد، کوچک و متوسط در بخش تولیدات کارخانه‌ای

بنگاه‌های فعال در بخش تولیدات کارخانه‌ای - سرمایه‌گذاری در کارخانه‌ها و ماشین‌آلات		
دسته‌بندی	میزان سرمایه‌گذاری (دلار)	میزان سرمایه‌گذاری (روپیه) ^۱
بنگاه‌های خرد	تا سقف ۶۲۵۰۰ دلار	تا سقف ۲,۵ میلیون روپیه
بنگاه‌های کوچک	از ۶۲۵۰۰ تا ۱,۲۵ میلیون دلار	از ۲,۵ میلیون تا ۵۰ میلیارد روپیه
بنگاه‌های متوسط	از ۱,۲۵ میلیون تا ۲,۵ میلیون دلار	از ۵۰ میلیارد تا ۱۰۰ میلیارد روپیه

Source: Small & Medium Business Development Chamber of India (Official Website)

جدول شماره ۳: تعریف بنگاه‌های خرد، کوچک و متوسط در بخش خدمات

بنگاه‌های فعال در بخش خدمات - سرمایه‌گذاری در تجهیزات		
دسته‌بندی	میزان سرمایه‌گذاری (دلار)	میزان سرمایه‌گذاری (روپیه)
بنگاه‌های خرد	تا سقف ۲۵۰۰۰ دلار	تا سقف یک میلیون روپیه
بنگاه‌های کوچک	از ۲۵۰۰۰ دلار تا ۰,۵ میلیون دلار	از یک میلیون تا ۲۰ میلیارد روپیه
بنگاه‌های متوسط	از ۰,۵ میلیون دلار تا ۱,۵ میلیون دلار	از ۲۰ میلیارد تا ۵۰ میلیارد روپیه

Source: Small & Medium Business Development Chamber of India (Official Website)

۲-۲- وضعیت SMEها در هند

دست‌آورد بخش صنایع کوچک و متوسط در هند، تولید افزون بر ۶۰۰۰ محصول است که در سال ۱۳-۲۰۱۲ حدود ۳۷,۵ درصد از تولید ناخالص داخلی هند را تشکیل داده‌است. بنابراین نقش بخش صنایع کوچک و متوسط در توسعه ملی به دلیل سهم بالای آن در تولید داخلی، ایجاد درآمد قابل توجه صادراتی، نیاز به سرمایه اندک، انعطاف‌پذیری عملیاتی، قابلیت بالای جابه‌جایی، عدم تحریک واردات، ظرفیت‌های بالقوه برای توسعه تکنولوژی‌های مناسب بومی، مشارکت در تولیدات دفاعی، صنایع فناوری محور و ارتقای رقابت در بازارهای داخلی و خارجی، بسیار حیاتی است. [۲]

سرشماری چهارم بنگاه‌های خرد، کوچک و متوسط سال ۰۷-۲۰۰۶^۲، آخرین سرشماری انجام شده برای این بنگاه‌ها در هند بوده که جمع‌آوری و آماده‌سازی اطلاعات آن تا سال ۲۰۰۹ به طول انجامیده و نتایج آن در سال ۱۲-۲۰۱۱ انتشار یافته است. طبق این سرشماری، تعداد کل این بنگاه‌ها ۳۶,۲ میلیون بوده که برای ۸۰,۵ میلیون نفر ایجاد اشتغال نموده است. [۳] اطلاعات مربوط به این بنگاه‌ها از سال ۰۷-۲۰۰۶ به بعد نیز هر ساله توسط وزارت خانه بنگاه‌های خرد، کوچک و متوسط^۳ و در قالب گزارش‌های سالانه منتشر می‌شود.

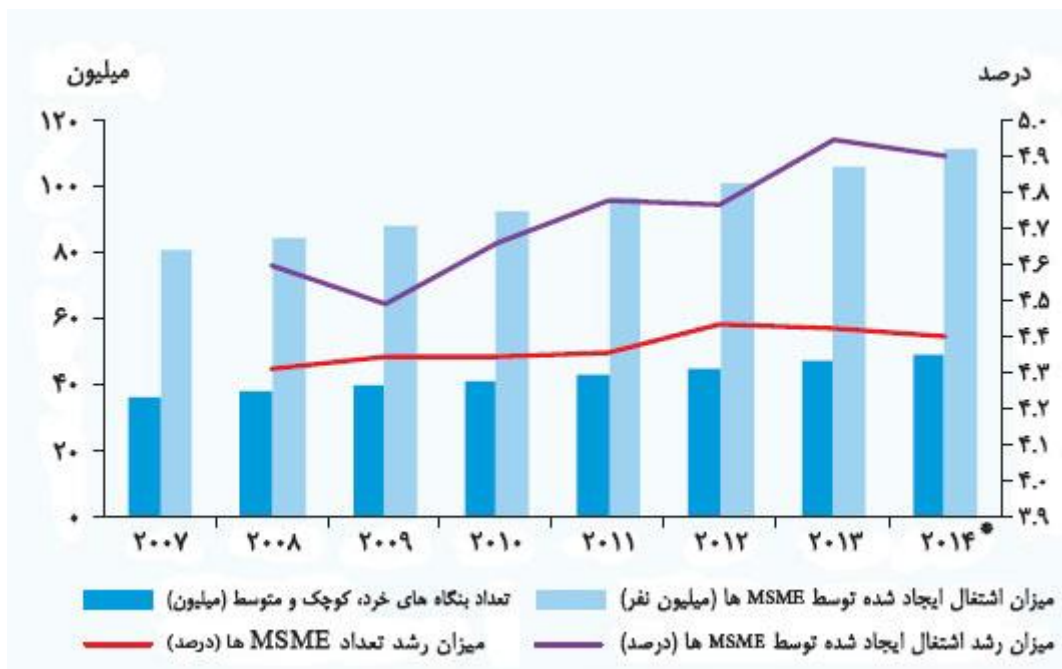
^۱ Indian Rupee

^۲ The Fourth All India Census of Micro Small and Medium Enterprises 2006- 07

^۳ The Ministry of MSMEs

طبق گزارش سال ۱۵-۲۰۱۴ این وزارتخانه، حدود ۵۵,۳ درصد از بنگاه‌های خرد، کوچک و متوسط هند در بخش روستایی و ۴۴,۷ درصد در شهرها فعال هستند. همچنین حدود ۳۱,۸ درصد از این بنگاه‌ها در بخش تولیدات کارخانه‌ای و ۶۸,۲ درصد در بخش خدمات مشغول هستند. [۲]

همچنین نرخ رشد سالانه این بنگاه‌ها بعد از سرشماری چهارم، به طور متوسط ۴,۴ درصد برآورد شده و در نتیجه انتظار می‌رود که در پایان سال ۲۰۱۴ تعداد بنگاه‌های کوچک و متوسط، به ۴۸,۸ میلیون بنگاه رسیده باشد. [۳]

شکل شماره ۲: تعداد بنگاه‌های خرد، کوچک و متوسط در هند و میزان اشتغال آن‌ها

Source: Asia SME Finance Monitor 2014, Asian Development Bank

*اطلاعات سال ۲۰۱۴، تا پایان ماه مارس را در بر می‌گیرد.

طبق گزارش بانک توسعه آسیایی (ADB^۱)، هند بعد از چین، با داشتن ۴۸,۸ میلیون کسب و کار کوچک و متوسط، دومین کشور جهان از نظر تعداد این کسب و کارها بوده است؛ به طوری که در پایان مارس ۲۰۱۴، بالغ بر ۱۱۱,۳ میلیون نفر در این بخش مشغول به کار بوده که در مقایسه با سال قبل از آن، رشدی معادل ۴,۹ درصد داشته است. همچنین در پایان مارس ۲۰۱۳، این کسب و کارها ۳۷,۵ درصد از ارزش افزوده تولیدات کارخانه‌ای را ایجاد نموده بودند. [۳]

بر اساس آخرین آمارگیری انجام شده، سهم بنگاه‌های خرد، کوچک و متوسط در تولید ناخالص داخلی در فاصله سال‌های ۲۰۰۶ تا سال ۲۰۱۳-۱۲ به صورت زیر بوده است. [۲]

^۱ Asian Development Bank

جدول شماره ۴: ارزش افزوده تولید شده توسط MSMEها (به قیمت سال ۲۰۰۴-۰۵)

سهم ارزش تولیدات کارخانه‌های MSMEها در کل ارزش تولیدات کارخانه‌ای (درصد)	سهم بخش MSMEها در تولید ناخالص داخلی (درصد)			ارزش افزوده تولید شده توسط MSMEها (هزار میلیارد روپیه)	سال
	کل MSMEها	بخش خدمات	بخش تولیدات کارخانه‌ای		
۴۲	۳۵,۱	۲۷,۴	۷,۷	۱۱,۹ (۲۶۰ میلیارد دلار*)	۲۰۰۶-۰۷
۴۲	۳۵,۴	۲۷,۶	۷,۸	۱۳,۲ (۳۲۰ میلیارد دلار)	۲۰۰۷-۰۸
۴۰,۸	۳۶,۱	۲۸,۶	۷,۵	۱۳,۸ (۳۱۸ میلیارد دلار)	۲۰۰۸-۰۹
۴۰	۳۶	۲۸,۶	۷,۴	۱۴,۹ (۳۰۸ میلیون دلار)	۲۰۰۹-۱۰
۳۸,۵	۳۶,۷	۲۹,۳	۷,۴	۱۶,۵ (۳۶۱ میلیارد دلار)	۲۰۱۰-۱۱
۳۷,۵	۳۸	۳۰,۷	۷,۳	۱۷,۹ (۳۸۳ میلیارد دلار)	۲۰۱۱-۱۲
۳۷,۳	۳۷,۵	۳۰,۵	۷	۱۸,۱ (۳۳۸ میلیارد دلار)	۲۰۱۲-۱۳

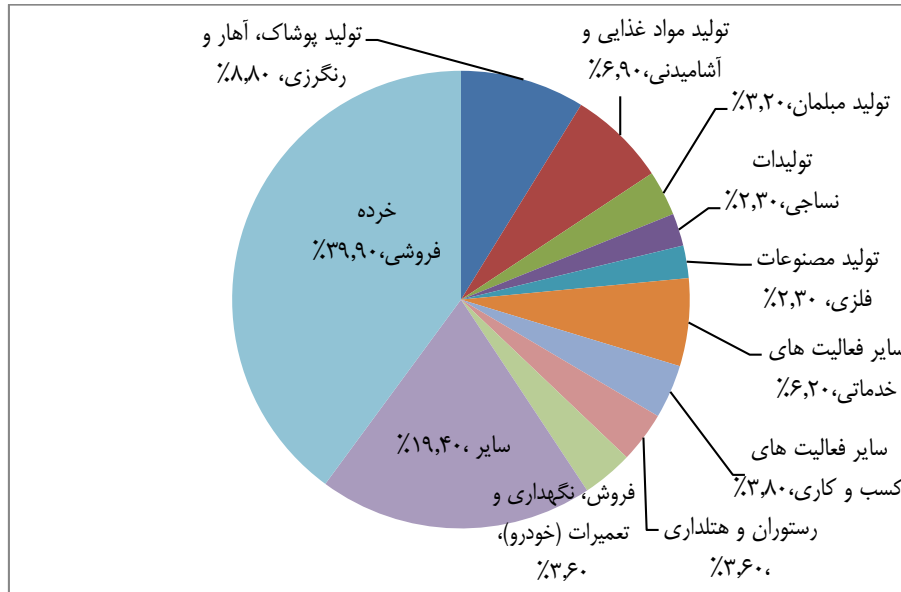
Source: Annual Report 2014- 15, Government of India, Ministry of Micro, Small & Medium Enterprises

*برای برابری دلار و روپیه بر اساس آمار روزانه سایت بانک مرکزی هند و به صورت میانگین سالانه محاسبه و استخراج شده است:

<https://www.rbi.org.in/scripts/ReferenceRateArchive.aspx>

ارزش افزوده ایجاد شده توسط این بنگاه‌ها بالغ بر ۶۰۰۰ محصول، از کالاهای سنتی تا محصولات با تکنولوژی بالا را شامل شده و همچنین طیف وسیعی از خدمات را نیز در بر می‌گیرد. [۲]

صنایع برتر از نظر تعداد بنگاه، خرده‌فروشی‌ها (به جز وسایل نقلیه موتوری و موتورسیکلت و تعمیر لوازم خانگی) هستند که با تعداد ۱۴,۴ میلیون بنگاه، معادل ۳۹,۹ درصد از جمعیت بنگاه‌های کوچک و متوسط را تشکیل می‌دهند.

شکل شماره ۳: بنگاه های خرد، کوچک و متوسط به تفکیک بخش

Source: Asia SME Finance Monitor 2014, Asian Development Bank

در ماه مارس سال ۲۰۱۳ سهم بنگاه های کوچک و متوسط هند در تجارت جهانی ۶۹۳ میلیارد روپیه بوده است که نسبت به ماه مارس سال ۲۰۱۲، رشدی معادل ۹٫۹ درصد داشته و ۴۲٫۴ درصد از کل ارزش صادرات را ایجاد نموده است. [۳]

کمیسیون برنامه ریزی هند^۱ برآورد کرده است که کل تقاضای اعتبار بخش بنگاه های کوچک و متوسط در پایان مارس ۲۰۱۴ معادل ۲۸٫۰۴ میلیارد روپیه بوده که ۷۰ درصد از آن مربوط به تقاضای سرمایه در گردش و ۳۰ درصد نیز تقاضای مربوط به سرمایه ثابت است. کل عرضه اعتبار نیز در پایان مارس ۲۰۱۴ معادل ۱۲٫۳۸ میلیارد روپیه تخمین زده شده که نشان دهنده یک شکاف ۵۶ درصدی در بازار اعتبار است. انتظار می رود که این شکاف تا پایان مارس ۲۰۱۷ به ۴۳ درصد کاهش یابد، چرا که اعتبارات مربوط به بخش بنگاه های کوچک و متوسط در بانک ها، سالانه ۲۰ درصد رشد می کند.

^۱ The Planning Commission of India

جدول شماره ۵: برآورد عرضه و تقاضای اعتبار توسط MSMEها

شکاف اعتباری		برآورد میزان عرضه اعتبار به MSMEها (هزار میلیارد روپیه)			کل تقاضای اعتبار MSMEها (هزار میلیارد روپیه)			دوره
		عرضه کل	وام مدت‌دار	سرمایه در گردش	تقاضای کل	وام مدت‌دار	سرمایه در گردش	
سهم شکاف اعتباری از کل تقاضا (درصد)	مقدار مطلق (هزار میلیارد روپیه)							
۶۵	۱۳,۵	۷,۴	۲,۳	۵	۲۰,۹	۶,۳	۱۴,۶	۲۰۱۰-۱۱
۶۲	۱۴,۳	۸,۷	۲,۷	۶	۲۳,۱	۶,۹	۱۶,۲	۲۰۱۱-۱۲
۵۹	۱۵	۱۰,۴	۳,۲	۷,۲	۲۵,۴	۷,۶	۱۷,۸	۲۰۱۲-۱۳
۵۶	۱۵,۷	۱۲,۴	۳,۸	۸,۶	۲۸	۸,۴	۱۹,۶	۲۰۱۳-۱۴
۵۲	۱۶,۱	۱۴,۸	۴,۵	۱۰,۳	۳۰,۹	۹,۳	۲۱,۶	۲۰۱۴-۱۵
۴۸	۱۶,۴	۱۷,۷	۵,۳	۱۲,۴	۳۴,۱	۱۰,۲	۲۳,۸	۲۰۱۵-۱۶*
۴۳	۱۶,۳	۲۱,۲	۶,۳	۱۴,۹	۳۷,۶	۱۱,۳	۲۶,۳	۲۰۱۶-۱۷*

Source: Asia SME Finance Monitor 2014, Asian Development Bank

*ارقام مربوط به دو سطر آخر جدول، پیش‌بینی بانک توسعه آسیایی است.

اگرچه بر اساس برآوردهای انجام شده شکاف اعتباری رو به کاهش است، اما همچنان فاصله میان عرضه و تقاضای اعتبار توسط بنگاه‌های خرد، کوچک و متوسط عدد بزرگی است که نیاز به اندیشیدن تمهیدات جدی دارد. [۳]

۲-۳- چالش‌های پیش‌روی SMEها در هند

علی‌رغم اهمیت بخش بنگاه‌های خرد، کوچک و متوسط در برقراری پیوند میان سیستم اقتصادی با جامعه، این بنگاه‌ها با چالش‌های فراوانی مواجه هستند. یکی از اصلی‌ترین مشکلات پیش روی این بنگاه‌ها، دسترسی ناکافی به منابع مالی به دلیل نقصان در اطلاعات مالی و ساختار غیر رسمی عملیات آن‌ها است. [۲]

اگرچه ماهیت غیرهمگن و سازمان نیافته این بنگاه‌ها به طور ذاتی تحمیل کننده چالش‌هایی به این بخش است، اما بررسی‌های انجام شده توسط وزارت‌خانه بنگاه‌های خرد، کوچک و متوسط، نشان‌دهنده یک شکاف اعتباری قابل توجه است. در چنین شرایطی ایجاد یک زیست‌بوم^۱ مناسب به منظور تقویت جریان اعتباری بخش بنگاه‌های کوچک و متوسط، امری گریزناپذیر است. راه‌اندازی شعبه‌های بانکی و مؤسسات مالی در مرکز

^۱ Eco-system

خوشه‌های صنعتی و همچنین برقراری جریان اطلاعات و شفافیت به واسطه استفاده از فناوری اطلاعات، گام مهمی در ارتقاء فرآیند افزایش دسترسی بنگاه‌های کوچک و متوسط به منابع اعتباری کافی و به موقع است که در دستور کار بانک مرکزی هند قرار گرفته است. [۷]

فناوری‌های قدیمی، که عموماً توسط بنگاه‌های کوچک و متوسط به کار گرفته می‌شوند، علت اصلی رقابت‌پذیری ضعیف این بخش است. بدون بکارگیری فناوری‌های مناسب، دوام آوردن در بازارهای جهانی برای این بنگاه‌ها امری غیر ممکن است. رفع این چالش از طریق افزایش بهره‌وری نیروی کار، کاهش ضایعات و حداقل‌سازی مصرف انرژی، منجر به کاهش قابل توجه هزینه تولید می‌شود. [۷]

توسعه نیافتگی زیرساخت‌ها از دیگر مشکلات پیش روی بنگاه‌های کوچک و متوسط است. افزایش بودجه اختصاص داده شده به توسعه زیرساخت‌های صنعتی، مشارکت بخش خصوصی در توسعه زیرساختی و حمایت دولت از به‌روز رسانی ساختارهای موجود می‌تواند در امر توسعه ساخت‌ها مفید واقع شود. [۸]

سایر موانعی که در پیش‌روی مسیر توسعه بخش صنایع کوچک و متوسط در هند قرار دارد شامل مقیاس‌های عمل غیر بهینه، ناکارآمدی زنجیره تامین، افزایش رقابت داخلی و جهانی، کمبود سرمایه در گردش، عدم دریافت به‌موقع مطالبات از شرکت‌های بزرگ و چند ملیتی، نیروی انسانی ماهر ناکافی، تغییر در استراتژی‌های تولید و سناریوهای بازار آشفته و نامطمئن است. برای مقابله با این مشکلات و رقابت با شرکت‌های بزرگ و جهانی، بنگاه‌های کوچک و متوسط نیاز به نگرش‌های نوآورانه در عملیات خود دارند. [۹]

دولت هند در راستای رفع موانع مذکور و به ویژه کمبود منابع اعتباری، اقداماتی را در دستور کار قرار داده است که در ادامه به جزئیات آن‌ها اشاره خواهد شد.

۳- تامین مالی MSMEها در هند

بانک‌ها مهمترین منبع تامین مالی بنگاه‌های کوچک و متوسط در هند هستند. در واقع وام‌دهی به این بخش به عنوان یک اولویت مطرح بوده به طوری که هدف تعیین شده توسط بانک مرکزی هند، رساندن سهم منابع تسهیلاتی بانک‌ها به ۴۰ درصد از کل منابع مالی در دسترس برای بنگاه‌های کوچک و متوسط است. [۱۱]

برای رسیدن به این هدف و به منظور رفع مشکل عدم تقارن اطلاعات بین بانک‌ها و وام‌گیرندگان، دولت هند طرح رتبه‌بندی اعتباری برای بنگاه‌های کوچک و متوسط را از طریق راه‌اندازی نهاد رتبه‌بندی بنگاه‌های کوچک و متوسط^۱ اجرا نموده و طی آن برای بنگاه‌هایی با بالاترین درجه عملکردی و ثبات مالی، نرخ بهره‌ای معادل ۱ درصد پایین‌تر از نرخ بهره بازار را در فرآیند وام‌دهی در نظر می‌گیرد. نهاد رتبه‌بندی بنگاه‌های کوچک و

^۱ SME Rating Agency

متوسط هند، توسط بانک مرکزی و با هدف کاهش ریسک وام‌دهی به صنایع کوچک در سال ۲۰۰۵ بنا نهاده شد و در طی ده سال بالغ بر ۳۹۸۱۷ بنگاه را رتبه‌بندی نموده است. [۱۰]

قسمت کوچک‌تری از تامین مالی بنگاه‌های کوچک و متوسط نیز از طریق بخش غیر بانکی انجام می‌شود. بررسی‌ها نشان می‌دهد که قسمت عمده اعتبارات اعطا شده به صنایع کوچک توسط بخش غیر بانکی، صرف خرید دارایی می‌شود. همچنین قسمت عمده اعتبارات غیر بانکی به ترتیب به بنگاه‌های فعال در بخش حمل و نقل، مهندسی و زنجیره‌های تامین فروش وارد می‌شود. [۸]

۳-۱- تامین مالی بانکی

سیستم بانکی هند از دو گروه بانک‌ها تشکیل شده است. بانک‌هایی که تحت نظارت بانک مرکزی فعالیت می‌کنند^۱ و بانک‌هایی که خارج از لیست بانک‌های تحت نظارت بانک مرکزی قرار دارند^۲. بانک‌های تحت نظارت بانک مرکزی، به دو دسته بانک‌های تجاری^۳ و بانک‌های تعاونی^۴ تقسیم می‌شود که بانک‌های تجاری، خود شامل پنج طبقه‌بندی است: ۱- بانک‌های دولتی، ۲- بانک‌های خارجی^۵، ۳- بانک‌های روستایی منطقه-ای^۶، ۴- بانک‌های محلی^۷ و ۵- بانک‌های خصوصی. [۳]

^۱ Scheduled Banks

^۲ Non-Scheduled Banks

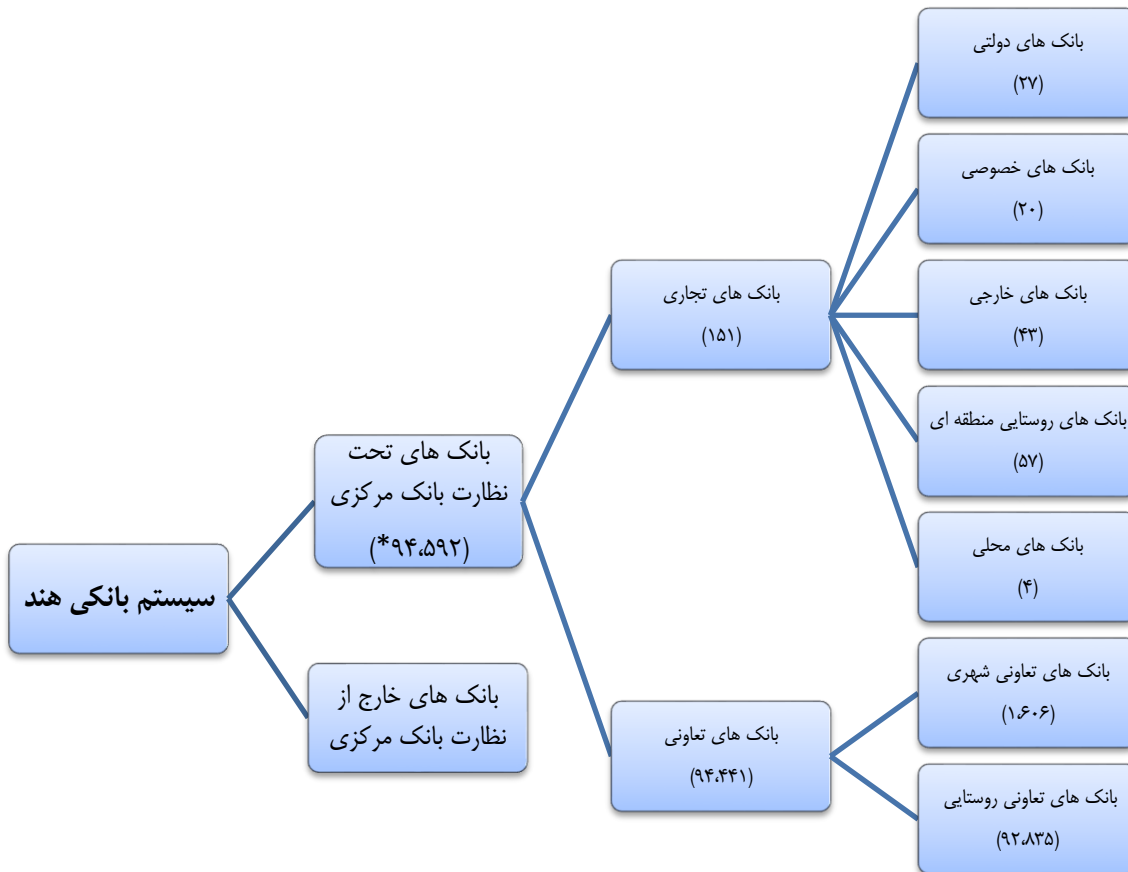
^۳ Commercial Banks

^۴ Cooperative Banks

^۵ Foreign Banks

^۶ Regional Rural Banks

^۷ Local Area Banks

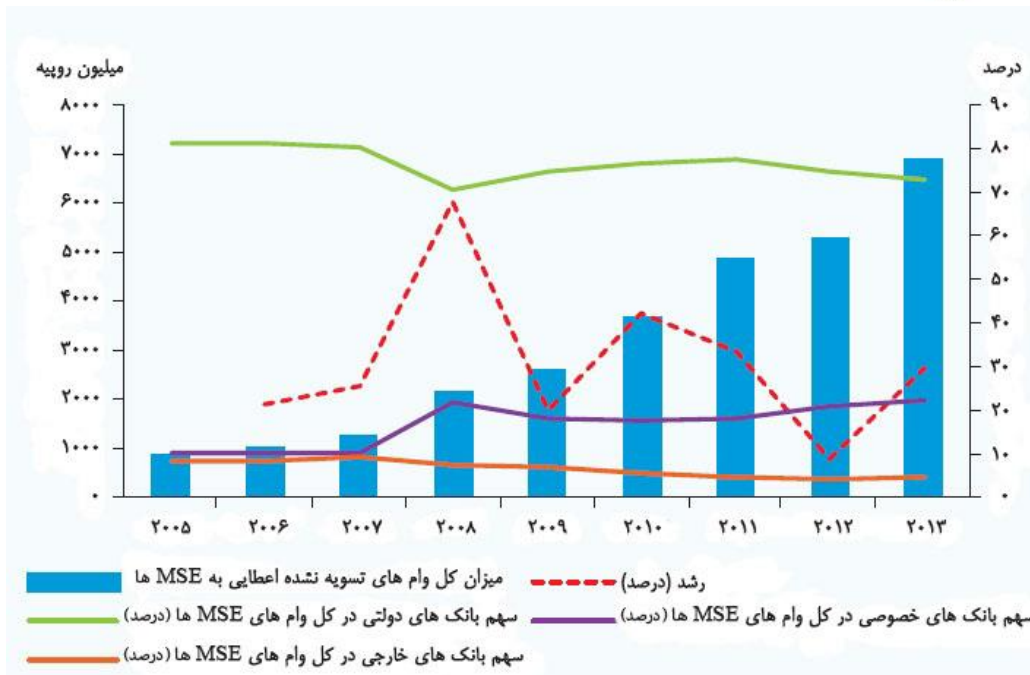

شکل شماره ۴: سیستم بانکی در هند

Source: Asia SME Finance Monitor 2014, Asian Development Bank

*ارقام داخل پرانتز نشان دهنده تعداد بانکها هستند.

میزان مانده تسهیلات اعطایی توسط بانکهای تجاری (به جز بانکهای روستایی منطقه‌ای و بانکهای محلی) به بنگاه‌های خرد و کوچک در پایان مارس سال ۲۰۱۴ معادل ۸۴۶۱ میلیارد روپیه بوده که در مقایسه با مارس سال ۲۰۱۳ که میزان مانده تسهیلات معادل ۶۸۷۲ میلیارد روپیه بوده، افزایشی ۲۳,۱ درصدی را نشان داده است. همچنین میزان مانده تسهیلات اعطایی توسط بانکهای تجاری به بنگاه‌های متوسط در پایان مارس سال ۲۰۱۴ معادل ۱۸۸۶ میلیارد روپیه بوده که ۳,۸ درصد بیشتر از رقم ۱۸۱۸ میلیارد روپیه در پایان مارس سال ۲۰۱۳ بوده است. [۳]

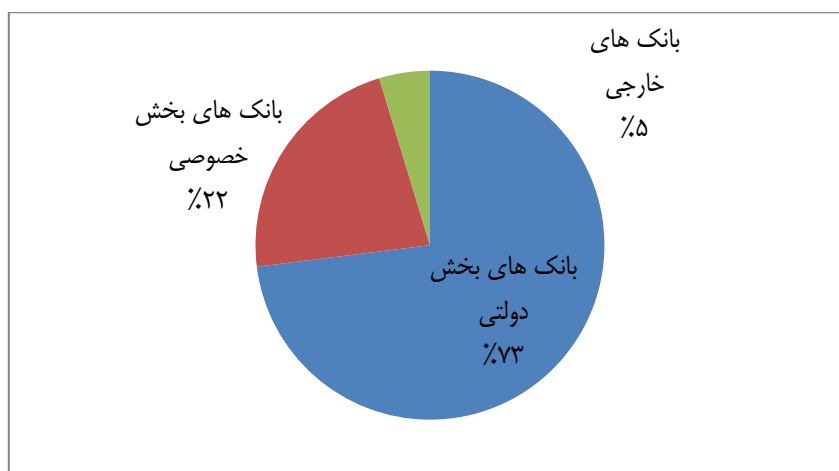

شکل شماره ۵: میزان وام های تسویه نشده اعطایی توسط بانک های تجاری به بنگاه های خرد و کوچک

Source: Asia SME Finance Monitor 2014, Asian Development Bank

*اطلاعات سال ۲۰۱۴، تا پایان ماه مارس را در بر می گیرد.

از کل مانده تسهیلات اعطایی توسط بانک های تجاری به بنگاه های خرد و کوچک در پایان مارس سال ۲۰۱۳، رقم ۵۰۲۳ میلیارد روپیه، معادل ۷۳،۱ درصد، توسط بانک های دولتی، ۱۵۲۶ میلیارد روپیه، معادل ۲۲،۳ درصد توسط بانک های خصوصی و ۳۲۳ میلیارد روپیه یا ۴،۷ درصد از آن توسط بانک های خارجی فراهم شده بود.

شکل شماره ۶: وام های مربوط به بنگاه های خرد و کوچک به تفکیک نوع بانک

Source: Asia SME Finance Monitor 2014, Asian Development Bank

بانک توسعه صنایع کوچک هند (SIDBI^۱) در سال ۱۹۹۰ توسط دولت و با هدف تامین مالی، ارتقاء و توسعه بنگاه‌های خرد، کوچک و متوسط راه‌اندازی شد. میزان وام پرداخت شده توسط SIDBI از زمان تاسیس آن تا پایان ماه مارس سال ۲۰۱۴ برابر ۳۳۷۰ میلیارد روپیه بوده که ۳۴ میلیون بنگاه از آن استفاده کرده‌اند. میزان وام‌های تسویه نشده در همین زمان نیز برابر با ۶۱۲,۷ میلیارد روپیه بوده که نسبت به رقم ۵۶۰,۶ میلیارد روپیه در پایان ماه مارس سال ۲۰۱۳ افزایشی ۹,۳ درصدی داشته است. SIDBI هم از طریق تامین وام و اعتبارات مستقیم و هم به‌طور غیر مستقیم، از طریق بانک‌ها و مؤسسات مالی خرد (MIFs^۲) منابع مالی را برای بنگاه‌های کوچک و متوسط فراهم می‌کند. در پایان ماه مارس سال ۲۰۱۴، حدود ۸۰ درصد از پورتفولیوی SIDBI را وام‌های غیر مستقیم تشکیل می‌دادند که رقم آن معادل ۴۹۲,۶ میلیارد روپیه بوده است. [۳]

جدول شماره ۶: وام‌های اعطایی به MSMEها توسط بانک توسعه صنایع کوچک هند

سال مالی ۲۰۱۳-۱۴		سال مالی ۲۰۱۲-۱۳		طرح‌ها
میزان وام تسویه نشده در ۳۱ ماه مارس	میزان وام اعطا شده در طی سال مالی	میزان وام تسویه نشده در ۳۱ ماه مارس	میزان وام اعطا شده در طی سال مالی	
اعتبارات غیر مستقیم (میلیارد روپیه)				
۴۰۳,۸	۳۴۲,۶	۳۷۱,۹	۲۲۸,۷	تامین مالی مجدد
۱۱,۷	۶,۵	۱۱,۳	۳,۲	تامین مالی خرد
۷۷,۱	۴۶,۷	۵۴,۷	۴۲,۴	سایر
۴۹۲,۶	۳۹۵,۹	۴۳۷,۹	۲۷۴,۴	کل اعتبارات غیر مستقیم
اعتبارات مستقیم (میلیارد روپیه)				
۹۱,۴	۳۲,۲	۸۰,۲	۱۵,۶	وام‌های مدت‌دار
۲۸,۷	۹۴	۴۲,۴	۱۱۵,۳	تامین مالی دریافتی ^۳ توسط MSMEها
۶۱۲,۷	۵۲۱,۹	۵۶۰,۶	۱۳۰,۹	کل اعتبارات مستقیم
۶۱۲,۷	۵۲۱,۹	۵۶۰,۶	۴۰۵,۲	مجموع تامین مالی مستقیم و غیر مستقیم (میلیارد روپیه)

Source: Asia SME Finance Monitor 2014, Asian Development Bank

^۱ Small Industries Development Bank of India

^۲ Microfinance Institutions

^۳ MSME Receivable Finance

به منظور تشویق وام‌دهی بانک‌ها به بنگاه‌های کوچک و متوسط، دولت هند به همراه SIDBI در سال ۲۰۰۰ اقدام به تاسیس صندوق امانی تضمین اعتبار برای بنگاه‌های خرد و کوچک^۱ نمود. این صندوق از طریق مؤسسات وام‌دهی عضو (MLIs)^۲، وام‌های دریافتی توسط بنگاه‌های کوچک و متوسط از این مؤسسات را تا سقف ۷۵ درصد تضمین می‌کند. در نتیجه این بنگاه‌ها می‌توانند بدون نیاز به وثیقه و حداکثر تا سقف ۱۰ میلیون روپیه به منابع مالی دسترسی داشته باشند. در پایان ماه مارس سال ۲۰۱۴ میزان ضمانت‌های تصویب شده در مجموع به ۱،۴۱۹،۸۰۷ حساب^۳، معادل ۷۰۰ میلیارد روپیه رسیده بود. [۳]

طبق پیشنهاد دولت، به بانک‌ها توصیه شده است که اعتبارات ویژه بنگاه‌های خرد و کوچک سالانه ۲۰ درصد و تعداد حساب‌های بانکی مربوط به بنگاه‌های خرد و کوچک سالانه ۱۰ درصد افزایش داشته باشد. همچنین بانک مرکزی هند (RBI)^۴ نیز به بانک‌های دولتی توصیه کرده است در هر منطقه حداقل یک شعبه مخصوص به بنگاه‌های کوچک و متوسط داشته باشند. در پایان ماه مارس سال ۲۰۱۳، تعداد ۲۰۳۲ شعبه تخصصی بنگاه‌های خرد، کوچک و متوسط در هند فعال بوده است. [۳]

جدول شماره ۷: بخش بانکی - وام‌های اعطائی به SMEها

متغیر	۲۰۰۹	۲۰۱۰	۲۰۱۱	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۴*
کل وام‌های اعطا شده به SMEها						
میزان وام‌های اعطائی به SMEها (میلیارد روپیه)	۲۵۶۱	۳۶۲۳	۴۷۸۵	۵۲۷۷	۶۸۷۲	۸۴۶۱
رشد (درصد)	۱۹،۹	۴۱،۴	۳۲،۱	۱۰،۳	۳۰،۲	۲۳،۱
وام‌های اعطا شده به بنگاه‌های متوسط (میلیارد روپیه)	-	-	۱،۲۹۰	۱،۵۳۶	۱،۸۱۸	۱،۸۸۶
رشد (درصد)	-	-	-	۱۹،۱	۱۸،۴	۳،۸
بانک‌های دولتی						
میزان وام‌های تسویه نشده اعطائی به SMEها (میلیارد روپیه)	۱۹۱۴	۲۷۸۴	۳۷۶۶	۳۹۶۳	۵۰۲۳	-
رشد (درصد)	۲۶،۶	۴۵،۴	۳۵،۳	۵،۲	۲۶،۲	-
سهم وام‌های اعطائی به SMEها در کل وام‌ها	۷۴،۷	۷۶،۵	۷۷،۵	۷۵	۷۳،۱	-
بانک‌های خصوصی						
میزان وام‌های تسویه نشده اعطائی به SMEها (میلیارد روپیه)	۴۶۷	۶۴۵	۸۷۹	۱۱۰۵	۱۵۲۶	-
رشد (درصد)	-۰،۵	۳۸،۳	۳۶،۱	۲۵،۸	۳۸	-
سهم وام‌های اعطائی به SMEها در کل وام‌ها	۱۸،۲	۱۷،۷	۱۸،۱	۲۰،۹	۲۲،۳	-

^۱ Credit Guarantee Fund Trust for Micro and Small Enterprises (CGTMSE)

^۲ Member Lending Institutions

^۳ Accounts

^۴ Reserve Bank of India

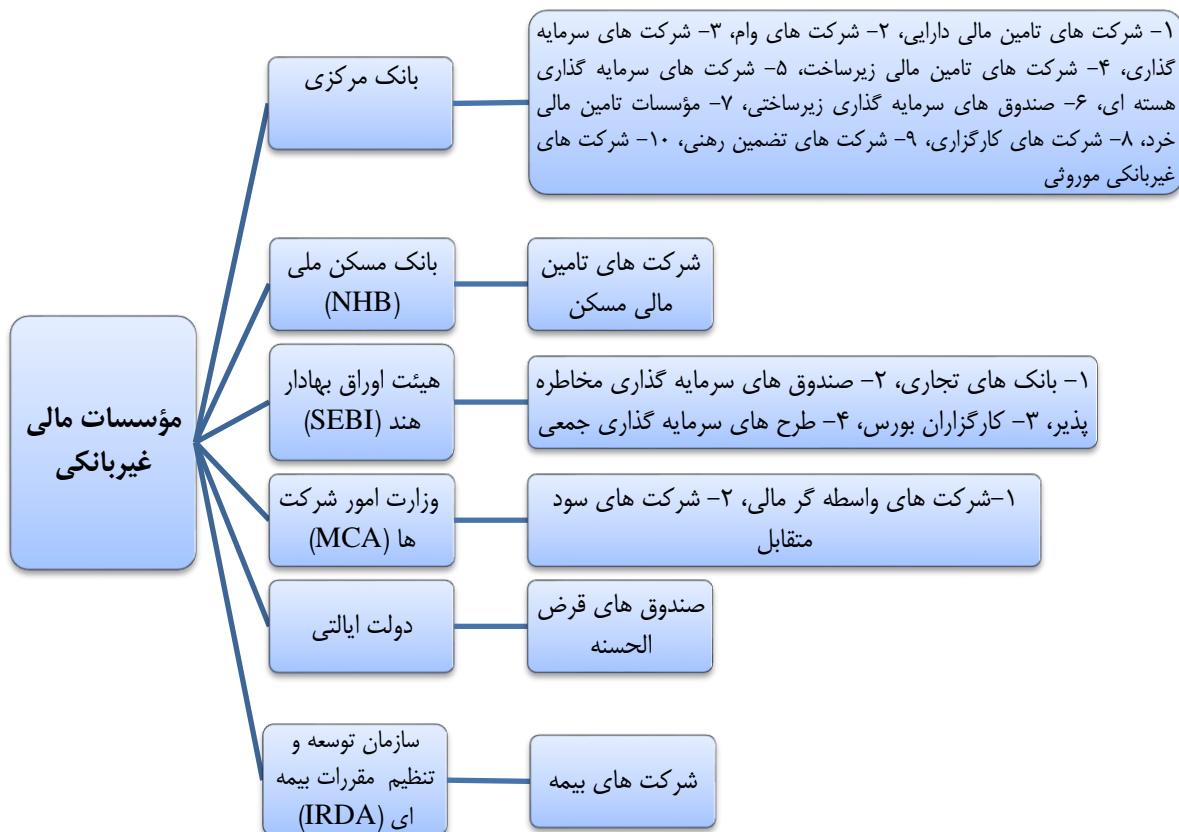
متغیر	۲۰۰۹	۲۰۱۰	۲۰۱۱	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۴*
بانک های خارجی						
میزان وام های تسویه نشده اعطائی به SMEها (میلیارد روپیه)	۱۸۱	۲۱۱	۲۱۵	۲۱۸	۳۲۳	-
رشد (درصد)	۱۶,۶	۱۶,۶	۲,۲	۱	۴۷	-
سهم وام های اعطائی به SMEها در کل وامها	۷,۱	۵,۸	۴,۴	۴,۱	۴,۷	-

Source: Asia SME Finance Monitor 2014, Asian Development Bank

*: ارقام مربوط به سال ۲۰۱۴ نهایی نیستند.

۳-۲- تامین مالی غیر بانکی

مؤسسات مالی غیر بانکی (NBFIs^۱) نقش مهمی در تکمیل منابع مالی بانکی در دسترس بنگاه های کوچک و متوسط دارند. به طور کلی مجموعه مؤسسات وام دهی تخصصی (مانند تعاونی های اعتباری، شرکت های مالی، لیزینگ ها و شرکت های کارگزاری)، سازمان دهندگان بازار سرمایه (مانند بورس اوراق بهادار، کارگزاران و معامله گران اوراق بهادار) و مؤسسات ریسک پذیر (مانند صندوق های سرمایه گذاری مخاطره آمیز و سایر صندوق های سرمایه گذاری)، تحت عنوان مؤسسات مالی غیر بانکی طبقه بندی می شوند. [۱۲]

شکل شماره ۷: مؤسسات مالی غیر بانکی در هند

Source: Asia SME Finance Monitor 2014, Asian Development Bank

^۱ Nonbank Financial Institutions

در هند مؤسسات مالی غیر بانکی متنوعی فعالیت دارند که هر دسته توسط مقام خاصی قانون گذاری می شود. در شکل شماره ۷ دسته بندی این مؤسسات و مقام قانون گذاری مربوط به هر دسته نشان داده شده است. از بین این مؤسسات، برخی شرکت های مالی تحت نظارت بانک مرکزی و نیز هیئت اوراق بهادار هند (SEBI)^۱، اصلی ترین منابع تامین مالی بنگاه های کوچک و متوسط در بخش غیر بانکی هستند که شیوه فعالیت و جزئیات اقدامات آنها در ادامه توضیح داده خواهد شد.

۳-۲-۱- تامین مالی از طریق شرکت های مالی تحت نظارت بانک مرکزی

شرکت های مالی غیر بانکی (NBFCs^۲) به عنوان زیر مجموعه مؤسسات مالی غیر بانکی عمدتاً به کسب و کارها و بنگاه های خرد، کوچک و متوسط وام می دهند. طبق قانون بانک مرکزی هند، یک شرکت زمانی در گروه شرکت های مالی غیر بانکی قرار می گیرد که زمینه کسب و کاری مرتبط با یکی از این امور را داشته باشد: وام دهی یا مساعده، مالکیت سهام یا اوراق بهادار، لیزینگ، تامین مالی، کسب و کار بیمه ای، فعالیت های مربوط به صندوق های قرض الحسنه^۳، و یا هر نوع فعالیتی که زمینه اصلی آن از فعالیت های غیر مالی نظیر عملیات کشاورزی، عملیات صنعتی، تجارت کالا، فعالیت خدماتی و خرید، ساخت و یا فروش دارایی های غیر منقول تشکیل نشده باشد. [۳]

همانطور که در شکل شماره ۷ مشخص است، بانک مرکزی هند، شرکت های مالی غیر بانکی را به ده دسته تقسیم می کند.

۱- شرکت های تامین مالی دارایی (AFCs^۴): شرکت هایی که کسب و کار اصلی آنها تامین مالی دارایی های فیزیکی است.

۲- شرکت های وام (LCs^۵): شرکت هایی که کسب و کار اصلی آنها وام دادن به عموم است.

۳- شرکت های سرمایه گذاری (ICs^۶): شرکت هایی که کسب و کار اصلی آنها نگهداری اوراق بهادار برای اهداف سرمایه گذاری است. این شرکت ها به نمایندگی از مشتریان خود سرمایه گذاری کرده و مشتریان نیز به نوبه خود در سود و زیان آنها شریک هستند.

^۱ The Securities Exchange Board of India

^۲ Nonbank Financial Companies

^۳ Chit Fund

^۴ Asset Finance Companies

^۵ Loan Companies

^۶ Investment Companies

- ۴- شرکت‌های تامین مالی زیرساخت (IFCs^۱): شرکت‌هایی که کسب و کار اصلی آن‌ها اعطای تسهیلات مالی به بخش‌های زیربنایی خاص مانند بخش انرژی، حمل و نقل، آب و فاضلاب، ارتباطات و سایر زیربناهای اجتماعی و تجاری است.
- ۵- شرکت‌های سرمایه‌گذاری هسته‌ای (CICs^۲): شرکت‌هایی که حداقل ۹۰ درصد از خالص دارایی‌شان در قالب سهام، اوراق بهادار، وام و اوراق قرضه است.
- ۶- صندوق‌های سرمایه‌گذاری زیرساختی در مشارکت با شرکت‌های مالی غیر بانکی (IDF- NBFCs^۳): این صندوق‌ها در بخش‌های زیرساختی سرمایه‌گذاری‌هایی با درآمد ثابت انجام می‌دهند.
- ۷- مؤسسات تامین مالی خرد در مشارکت با شرکت‌های مالی غیر بانکی (NBFC-MFIs^۴): سازمان‌هایی که خدمات مالی خود را به افراد با درآمد پایین ارائه می‌کند.
- ۸- شرکت‌های کارگزاری^۵: شرکت‌هایی که واسطه بین یک شرکت دیگر و مشتری شده و مطالبات مشتری به آن شرکت را تا سقف ۸۰ درصد پرداخت نموده و بقیه آن را متعاقباً پرداخت می‌کند.
- ۹- شرکت‌های تضمین رهنی (MGCs^۶): تضمین رهنی نوعی محصول مالی است که جبران خسارت مؤسسات وام‌دهی و شرکت‌های تامین مالی مسکن را در صورت وقوع تضمین می‌کند.
- ۱۰- شرکت‌های موروثی غیربانکی (RNBCs^۷): شرکت‌هایی که سپرده‌پذیر هستند و سپرده‌ها را در اوراق بهادار سرمایه‌گذاری می‌کنند. [۳]

سهام دارایی‌های شرکت‌های مالی غیر بانکی در تولید ناخالص داخلی هند به طور مستمر در حال افزایش است، به طوری که از ۸,۴ درصد در پایان ماه مارس سال ۲۰۰۶، به ۱۲,۵ درصد در پایان ماه مارس سال ۲۰۱۳ بالغ شده است. اگر شرکت‌های مالی غیر بانکی با دارایی‌های کمتر از ۱ میلیارد ریال روپیه نیز در این گروه محاسبه شوند، این سهم بالاتر هم خواهد بود. اعتبار فراهم شده توسط این شرکت‌ها رشدی سریعتر از رشد اعتبارات بخش بانکی داشته است. نرخ رشد مرکب سالانه اعتبارات پرداختی توسط شرکت‌های مالی غیربانکی در دوره ۲۰۰۷-۱۳ معادل ۲۴,۳ درصد بوده است، در حالی که در همین دوره نرخ رشد مرکب سالانه اعتبارات پرداخت شده توسط بخش بانکی معادل ۲۱,۴ درصد بود که کمتر از بخش شرکت‌های مالی غیر بانکی است. ملاحظه می‌شود که گروه شرکت‌های مالی غیر بانکی به عنوان یک واسطه مالی قوی در تسهیل دسترسی بنگاه‌های کوچک و متوسط به منابع مالی عمل می‌کنند. در پایان ماه مارس سال ۲۰۱۳، میزان وام‌های تسویه

^۱ Infrastructure Finance Companies

^۲ Core Investment Companies

^۳ Infrastructure Debt Fund

^۴ Microfinance Institutions

^۵ Factoring Companies

^۶ Mortgage Guarantee Companies

^۷ Residuary Nonbank Companies

نشده شرکت‌های مالی غیربانکی به بنگاه‌های خرد، کوچک و متوسط، معادل ۶۲۵ میلیارد روپیه بوده که نسبت به سال ۲۰۱۲، رشد ۳۴,۶ درصدی داشته است. این شرکت‌ها گستره وسیعی از محصولات مورد نیاز بنگاه‌های کوچک و متوسط را فراهم می‌آورند. علاوه بر اعطای وام در مقابل دارایی و طلا، محصولات نوآورانه دیگری نیز توسط این شرکت‌ها معرفی و ارائه می‌شود. از جمله تامین مالی وسائل نقلیه دست دو و یا استفاده شده، تامین مالی وسایل نقلیه تعمیر شده، تامین مالی تجهیزات ساخت و ساز و تامین مالی تضمینی یا غیر تضمینی سرمایه در گردش. اعطای وام در مقابل طلا، محبوب‌ترین محصول ارائه شده توسط شرکت‌های مالی غیر بانکی در هند است. نرخ رشد مرکب سالیانه وام‌های اعطا شده از این روش در دوره ۱۳-۲۰۰۹ معادل ۸۶,۷ درصد بوده و از ۳۹ میلیارد روپیه در پایان ماه مارس سال ۲۰۰۹، به ۴۷۵ میلیارد روپیه در پایان ماه مارس سال ۲۰۱۳ بالغ شده است. [۳]

بخش تامین مالی خرد نیز یکی از منابع مهم تامین مالی برای بنگاه‌های خرد است. اعتبار فراهم شده توسط مؤسسات تامین مالی خرد، از ۱۰۵ میلیارد روپیه در سال ۲۰۱۰ به ۱۵۱ میلیارد روپیه در ماه مارس ۲۰۱۱ بالغ شده است. در سال ۲۰۱۲ بخش تامین مالی خرد در هند با بدترین بحران در طول حیات خود مواجه شد. زمانی که دولت ایالتی آندرا پرادش^۱ قانونی را تصویب نمود که به سبب آن مؤسسات تامین مالی خرد از جمع‌آوری پرداخت‌های وام‌گیرندگان منع شدند. آندرا پرادش، یکی از ۲۹ ایالت هند است که در مرز جنوب شرقی این کشور واقع شده است. این قانون در راستای حل مشکل نبود شدن وام‌گیرندگان در اثر فشارهای مؤسسات مالی خرد به آن‌ها تصویب شد. اعتبارات فراهم شده توسط این مؤسسات و پس از تصویب قانون جدید در سال ۲۰۱۲ به ۱۱۷ میلیارد روپیه کاهش یافت، اما پس از آن و در سال ۲۰۱۳، با تعیین دسته‌بندی جدیدی برای مؤسسات تامین مالی خرد با عنوان مؤسسات تامین مالی خرد در مشارکت با شرکت‌های تامین مالی غیر بانکی (NBFC-MFIs) توسط بانک مرکزی هند، میزان اعتبارات تامین مالی خرد مجدداً روند رو به رشد خود را از سر گرفته و به ۱۴۴ میلیارد روپیه در سال ۲۰۱۳ بالغ شد. همچنین تا پایان ماه مارس سال ۲۰۱۳ معادل ۳۳ مؤسسه تامین مالی خرد در مشارکت با شرکت‌های تامین مالی غیر بانکی توسط بانک مرکزی هند ثبت شدند. [۳]

قانون کارگزاری در سال ۲۰۱۱ برای ساماندهی صنایع کارگزاری در هند تصویب شد. این قانون هم به بانک‌ها و هم به مؤسسات مالی غیر بانکی برای انجام فعالیت‌های کارگزاری مجوز می‌دهد. در همین راستا بانک مرکزی هند اقدام به ایجاد دسته‌بندی جدیدی برای کارگزاری‌ها در ذیل شرکت‌های مالی غیر بانکی نمود. در ماه دسامبر سال ۲۰۱۴، بانک مرکزی هند پیشنهاد ایجاد سیستم مطالبات تجاری (TReDS^۲) را ارائه کرد که

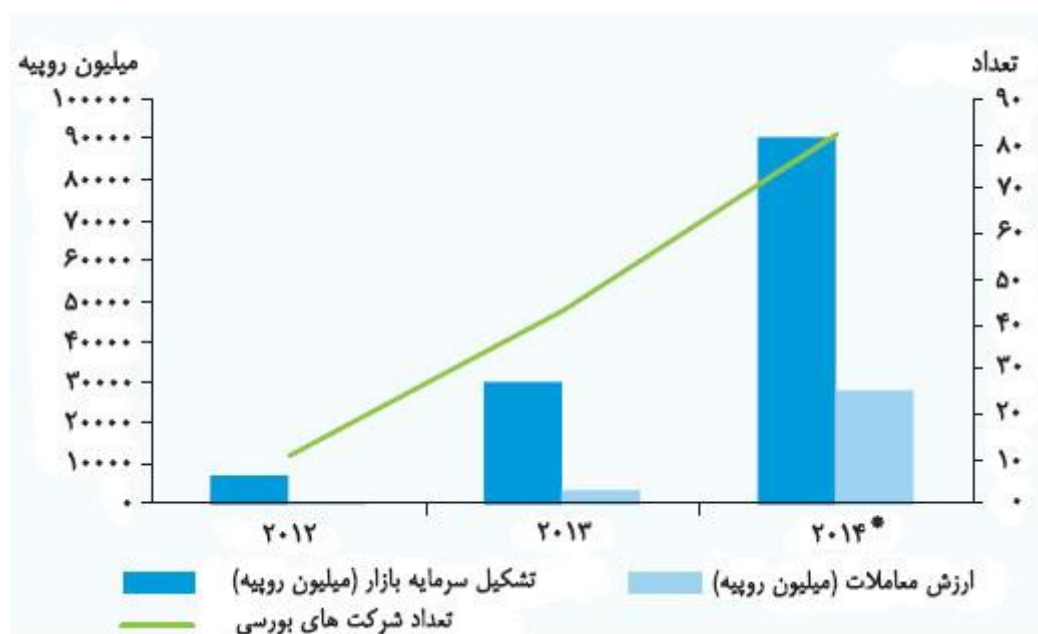
^۱ Andhra Pradesh

^۲ Trade Receivables Discounting System

طرحی برای راه اندازی و عملیاتی کردن مکانیسم نهادی برای تسهیل تامین مالی مطالبات تجاری بنگاه های خرد، کوچک و متوسط بود. این سیستم بنگاه های خرد، کوچک و متوسط فروشنده، شرکت ها و دیگر خریداران و تامین کنندگان اعتبار (بانک ها و شرکت های مالی غیر بانکی) را با هدف تسهیل انتقال، پذیرش، تنزیل، تجارت و تسویه سیاهه ها و صورت حساب های بنگاه های خرد، کوچک و متوسط گرد هم می آورد. [۳]

۳-۲-۲- تامین مالی از طریق بازار سرمایه

بخش بنگاه های کوچک و متوسط در بازار بورس بمبئی (BSE^۱) در سال ۲۰۱۱ راه اندازی شد و میزان ارزش سهام آن در پایان ماه دسامبر سال ۲۰۱۴ معادل ۹۰،۶۹۹ میلیون روپیه بوده که نسبت به ۳۰،۱۲۴ میلیون روپیه در سال ۲۰۱۳، رشد چشمگیر ۲۰۱ درصدی را نشان می دهد.

شکل شماره ۸: عملکرد بازار - بورس بنگاه های کوچک و متوسط، بورس بمبئی

Source: Asia SME Finance Monitor 2014, Asian Development Bank

*اطلاعات سال ۲۰۱۴، تا پایان ماه مارس را در بر می گیرد.

تعداد شرکت های پذیرش شده در بخش بنگاه های کوچک و متوسط بورس بمبئی از سال ۲۰۱۳ تا ۲۰۱۴ تقریباً دو برابر شد و از ۴۳ شرکت در ماه دسامبر سال ۲۰۱۳ به ۸۲ شرکت در همان ماه در سال ۲۰۱۴ بالغ شد. این واقعیت که ۸۲ شرکت مذکور در مجموع و در زمان ورود به تابلوی اصلی، ارزش سهامی معادل ۶،۶۵۰ میلیون داشته اند اما این مقدار در پایان ماه دسامبر سال ۲۰۱۴ از ۹۰،۶۹۹ میلیون روپیه عبور نمود، نشان دهنده موفقیت بخش بنگاه های کوچک و متوسط در تامین مالی از طریق بورس بمبئی است. [۲]

^۱ Bombay Stock Exchange

هیئت اوراق بهادار هند، قانون گذار و ناظر بازارهای سرمایه در هند است. این هیئت چارچوبی را برای راه اندازی بازار سهام بنگاه های کوچک و متوسط مشخص نمود و دستورالعمل های لازم برای ورود به آن را ارائه داد. از ماه اکتبر سال ۲۰۱۳، هیئت اوراق بهادار هند به بنگاه های کوچک و متوسط مجوز تامین مالی از طریق عرضه خصوصی سهام را در سامانه معاملاتی نهادی (ITP^۱) جدید، در یک بازار بورس رسمی^۲، اعطا نمود. در هشتمین روز از ماه اکتبر سال ۲۰۱۳، هیئت اوراق بهادار هند مجموعه قوانین جدیدی را که با نام قوانین سال ۲۰۱۳ هیئت اوراق بهادار هند در باب پذیرش در سامانه معاملاتی نهادی^۳ شناخته می شود به عنوان فصل جدیدی در ادامه قوانین سال ۲۰۰۹ هیئت اوراق بهادار هند در مورد الزامات سرمایه و عرضه سهام (ICDR^۴) ارائه نمود.

در سامانه معاملاتی نهادی، بنگاه های کوچک و متوسط و بنگاه های نوپا^۵ می توانند بدون عرضه عمومی اولیه (IPO^۶) وارد بازار بورس شوند، اما تنها سرمایه گذاران نهادی^۷ می توانند سهام این شرکت ها را خریداری کنند. این سامانه بخشی از بورس شرکت های کوچک و متوسط است و هدف از ایجاد آن عبارت است از: فراهم آوردن فرصت دسترسی به بازار سرمایه برای بنگاه های نوپا و بنگاه های کوچک و متوسط؛ تسهیل الزامات ورود و خروج برای سرمایه گذاران، از جمله صندوق های سرمایه گذاری مخاطره پذیر^۸ و صندوق های سرمایه گذاری خصوصی^۹. ضوابط پذیرش در ITP شبیه ضوابط پذیرش در بخش بنگاه های کوچک و متوسط بورس است، با یک الزام اضافه به این شرح که حداقل ۵ میلیون روپیه در شرکت متقاضی توسط صندوق سرمایه گذاری مخاطره پذیر، صندوق سرمایه گذاری جایگزین، بانک بازرگانی^{۱۰}، خریداران نهادی واجد شرایط، بنگاه های دوجانبه بین المللی و تخصصی^{۱۱} و یا یک بنگاه داخلی مانند بانک توسعه صنایع کوچک هند (SIDBI^{۱۲}) سرمایه گذاری شده باشد.

^۱ Institutional Trading Platform

^۲ A Recognized Stock Exchange

^۳ SEBI Regulation 2013 on the Listing of Specified Securities on Institutional Trading Platform

^۴ Issue of Capital and Disclosure Requirements Regulations

^۵ Start-ups

^۶ Initial Public Offering

^۷ Institutional Investors

^۸ Venture Capital Fund

^۹ Private Equity Fund

^{۱۰} Merchant Bank

^{۱۱} Specialized International Multilateral Agency

^{۱۲} The Small Industries Development Bank of India

جدول شماره ۸: دستورالعمل‌های مربوط به بخش تابلوی اصلی بورس، بورس بنگاه‌های کوچک و متوسط و سامانه معاملاتی نهادی

پارامترها	تابلوی اصلی	بورس بنگاه‌های کوچک و متوسط	سامانه معاملاتی نهادی
آورده نقدی سهامداران قبل از انتشار سهام (ارزش اسمی)	حداقل ۱۰۰ میلیون روپیه	هر مقداری کمتر از ۲۵۰ میلیون روپیه	هر مقداری کمتر از ۲۵۰ میلیون روپیه
حداقل تعداد سهامداران	۱،۰۰۰	۵۰	-
اندازه درخواست برای عرضه اولیه	۱۰،۰۰۰ روپیه	حداقل ۱۰۰،۰۰۰ روپیه	نیاز نیست
دریافت و بررسی اطلاعات موقت شرکت برای عرضه اولیه (DRHP ^۱)	توسط هیئت اوراق بهادار هند	توسط بورس	نیاز نیست
رتبه‌بندی عرضه اولیه	اجباری	اختیاری	نیاز نیست
سابقه	سه سال سابقه سودآوری	عدم وجود قانونی خاص برای سابقه	عدم وجود قانونی خاص برای سابقه
تعهد عرضه اولیه	اجباری	اجباری	نیاز نیست
چارچوب زمانی برای ثبت نام	۸-۶ ماه	۳-۲ ماه	
الزامات گزارش‌دهی	فصلی	دو بار در سال	دو بار در سال

Source: Asia SME Finance Monitor 2014, Asian Development Bank

صندوق‌های سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر در سال ۲۰۱۳ معادل ۱،۸ میلیارد روپیه در هند سرمایه‌گذاری کردند که نسبت به سال قبل از آن، ۱۳ درصد رشد داشته است. تمامی صندوق‌های سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر داخلی در حال حاضر تحت قانون صندوق‌های سرمایه‌گذاری جایگزین (AIF^۲) هیئت اوراق بهادار هند (۲۰۱۲) فعالیت می‌کنند. در حالی که صندوق‌های سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر خارجی تحت قانون سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر خارجی هیئت اوراق بهادار هند (۲۰۰۰) مدیریت می‌شوند.

طبق قوانین AIF، صندوق‌های سرمایه‌گذاری به سه دسته تقسیم می‌شوند: دسته اول صندوق‌هایی هستند که منافع سرریز اقتصادی دارند و هیئت اوراق بهادار هند و دولت برای آن‌ها مشوق‌های مالیاتی و غیره فراهم می‌آورند. این صندوق‌ها خود به چهار دسته تقسیم می‌شوند. ۱- صندوق‌های سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر، ۲- صندوق مخاطره اجتماعی^۳، ۳- صندوق بنگاه‌های کوچک و متوسط^۴ و ۴- تامین مالی فرشته^۵ (تامین مالی

^۱ Draft Red Herring Prospectus

^۲ Alternative Investment Funds

^۳ Social Venture Fund

^۴ SME Fund

^۵ Angel Fund

از طریق افراد بخشنده‌ای که سرمایه خود را در اختیار بنگاه‌های نوپا می‌گذارند). طبق قوانین AIF، صندوق بنگاه‌های کوچک و متوسط ۷۵ درصد از منابع خود را در بنگاه‌های کوچک و متوسط غیر بورسی سرمایه‌گذاری می‌کند. در ماه ژوئن سال ۲۰۱۴، تعداد ۵ صندوق بنگاه‌های کوچک و متوسط مجاز (با مجوز هیئت اوراق بهادار هند) فعال بوده که سرمایه‌ای بین ۱۶,۲۵ تا ۲۱,۲۵ میلیارد روپیه در اختیار داشته‌اند. صندوق‌های سرمایه‌گذاری خصوصی و صندوق‌های وام‌دهی^۱ در دسته دوم و نهایتاً صندوق‌های پوشش ریسک و سرمایه‌گذاری‌های کوتاه‌مدت در دسته سوم طبقه‌بندی می‌شوند. برای دسته دوم و سوم هیچ‌گونه مشوقی در نظر گرفته نشده است. [۳]

تامین سرمایه جمعی^۲ نیز در هند رو به گسترش است. اگرچه برآوردی از میزان دقیق این سرمایه‌ها وجود ندارد، اما زمینه فعالیت آن‌ها فراهم است. در ۱۷ ماه ژوئن سال ۲۰۱۴، با هدف توسعه صنایع تامین مالی جمعی پیش‌نویس طرحی در این مورد برای نظرسنجی عمومی منتشر شد.

بانک توسعه صنایع کوچک هند، برای بنگاه‌های خرد، کوچک و متوسط سرمایه مخصوص برای فعالیت‌های ریسکی^۳ فراهم می‌کند. این سرمایه از طریق ساختارهای مالی متنوع وام‌دهی به فعالیت‌های ریسکی، سرمایه‌گذاری در صندوق وجوه^۴ و یا از طریق واحد تابعه خود در صندوق سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر با سرمایه محدود^۵ تخصیص داده می‌شود. عملیات اعطای این وام‌ها از سال ۰۹-۲۰۰۸ و از طریق صندوق سرمایه ریسکی بنگاه‌های کوچک و متوسط (MSME-RCF^۶) و با سرمایه اولیه ۲۰ میلیارد روپیه آغاز شد. تا پایان ماه مارس سال ۲۰۱۴، معادل ۱۵ میلیارد روپیه از این صندوق برداشت شده بود. [۳]

بانک توسعه صنایع کوچک هند همچنین صندوقی را تحت عنوان صندوق سرمایه‌گذاری در شرایط مخاطره‌آمیز هند (IOVF^۷)، بعد از اعلام بودجه سال مالی ۱۳-۲۰۱۲، تاسیس نمود. همچنین صندوق سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر با سرمایه محدود، به عنوان واحد تابعه بانک توسعه صنایع کوچک هند، در سال ۱۹۹۹ تاسیس شد و از آن زمان به عنوان یک شرکت مدیریت سرمایه‌گذاری فعالیت می‌کند. این شرکت در حال حاضر چهار صندوق سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر را مدیریت می‌کند: ۱- صندوق سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر ملی برای صنعت نرم‌افزار و فناوری اطلاعات (NFSIT^۸)، ۲- صندوق رشد بنگاه‌های کوچک و متوسط (SGF^۹)،

^۱ Debt Fund

^۲ Crowdfunding

^۳ Risk Capital

^۴ Fund of Funds

^۵ SIDBI Venture Capital Limited

^۶ MSME Risk Capital Fund

^۷ India Opportunities Venture Fund

^۸ National Venture Fund for Software and Information Technology

^۹ SME Growth Fund

۳- صندوق امکانات هند (IOF^۱)، و ۴- صندوق سامردی^۲. در پایان ماه مارس سال ۲۰۱۴ معادل ۵,۴ میلیارد روپیه توسط NFSIT و SGF پرداخت شد. IOF با سرمایه اولیه ۶ میلیارد روپیه تاسیس شد و در پایان ماه مارس سال ۲۰۱۴، در ۱۵ شرکت، تعهدی معادل ۱,۵۲ میلیارد روپیه داشته است. صندوق سامردی نیز با سرمایه اولیه ۴,۵ میلیارد روپیه تاسیس شد و در پایان ماه نوامبر سال ۲۰۱۴، در ۶ شرکت، تعهدی معادل ۷۵۸ میلیون روپیه داشته است. [۳]

جدول شماره ۹: بازار سرمایه* - بخش های مربوط به SMEها در بورس بمبئی و بورس ملی

متغیر	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۴**
بورس بمبئی			
شاخص سهام مربوط به SMEها	۱۳۷	۴۵۳	۱,۰۸۴
تشکیل سرمایه (میلیون روپیه)	۷,۱۹۷	۳۰,۱۲۴	۹۰,۶۹۹
ارزش مبادلات (میلیون روپیه)	۳۲۷	۳,۵۳۹	۲۸,۱۵۹
تعداد کل شرکت های پذیرفته شده	۱۱	۴۳	۸۲
تعداد شرکت های تازه پذیرفته شده	۱۱	۳۲	۳۹
بورس ملی			
تشکیل سرمایه (میلیون روپیه)	۱,۴۹۰	۲,۷۴۶	۴,۲۹۲
ارزش مبادلات	-	۱۵۸	۷۰۵
تعداد کل شرکت های پذیرفته شده	۲	۴	۶
تعداد شرکت های تازه پذیرفته شده	۲	۲	۲

Source: Asia SME Finance Monitor 2014, Asian Development Bank

*: اطلاعات مربوط به ۳۱ دسامبر ۲۰۱۴ است.

** : ارقام مربوط به سال ۲۰۱۴ نهایی نیستند.

۴- سیاست ها و قوانین مربوط به MSME ها در هند

قانون توسعه صنایع خرد، کوچک و متوسط (MSMED^۳) در سال ۲۰۰۶ تصویب شد و برای اولین بار ضمن ارائه تعریفی جامع از این بنگاه ها، چارچوبی برای به رسمیت شناختن این بنگاه ها در بخش های خدمات و تولیدات کارخانه ای فراهم آورد. طبق این قانون، بودجه خاصی برای ارتقاء رقابت بین بنگاه های خرد، کوچک

^۱ India Opportunities Fund

^۲ Samridhi Fund

^۳ Micro, Small and Medium Sized Enterprises Development

و متوسط، اطلاع‌رسانی در مورد طرح‌ها و برنامه‌های مربوط به آن‌ها، طراحی سیاست‌های اعتباری و نیز مکانیسم‌هایی برای کاهش مشکلات پیش روی آن‌ها اختصاص می‌یابد. [۴]

در ماه می سال ۲۰۰۷، دولت هند با ادغام دو وزارت‌خانه صنایع کوچک و وزارت‌خانه صنایع روستایی کشاورزی، وزارت‌خانه بنگاه‌های کوچک و متوسط را تشکیل داد. این وزارت‌خانه سازمان اصلی مسئول در سیاست‌گذاری و هدایت بنگاه‌های کوچک و متوسط در مسیر توسعه و نیز حمایت از نهادهای دولتی در پشتیبانی از این بنگاه‌ها است. فعالیت‌های اصلی این وزارت‌خانه در دو بخش صنایع کوچک و متوسط و صنایع روستایی و کشاورزی انجام می‌شود. [۴]

در سال ۲۰۱۴ وزارت‌خانه لایحه‌ای را تحت عنوان پیش‌نویس لایحه توسعه بنگاه‌های خرد، کوچک و متوسط (اصلاحی) ارائه داده که هدف آن اصلاح تعریف این بنگاه‌ها در قانون MSMED سال ۲۰۰۶ است.

قانون مشارکت با مسئولیت محدود^۱ در سال ۲۰۰۸ و با هدف رشد کمی بخش صنایع کوچک در هند تصویب شد. با توجه به بالا بودن هزینه پیروی از مقررات برای بنگاه‌ها، بیشتر بنگاه‌های کوچک و متوسط توسط مالک و یا به صورت مشارکتی اداره می‌شوند که به نوعی زیرمجموعه بخش سازمان‌نیافته و غیر رسمی است. قانون مشارکت با مسئولیت محدود بنگاه‌ها را قادر می‌سازد تا از منافع ناشی از الزامات اداری کمتر بنگاه‌های مشارکتی منتفع شده و از قابلیت‌های اجرایی ویژه شرکت‌های با مسئولیت محدود برخوردار شوند. [۴]

قانون تنظیم کارگزاری^۲، در سال ۲۰۱۱ و به منظور رفع مشکل پرداخت‌های به تعویق افتاده توسط بنگاه‌های بزرگ به بنگاه‌های کوچک و متوسط برای خرید کالا و خدمات تصویب شد. این قانون، بنگاه‌های خرد، کوچک و متوسط را قادر می‌سازد حساب‌های دریافتی و یا فاکتورهای فروش خود را با نرخی کمتر به یک کارگزار بفروشند. [۴]

دولت‌های ایالتی در هند مسئول توسعه و ارتقاء بنگاه‌های خرد، کوچک و متوسط محلی در هند هستند. دولت مرکزی نیز از طریق وزارت‌خانه بنگاه‌های کوچک و متوسط، از تلاش‌های دولت‌های ایالتی حمایت می‌کند. وزارت‌خانه بنگاه‌های کوچک و متوسط از سال ۲۰۱۴ تهیه یک پیش‌نویس جامع از سیاست‌های جدید مربوط به این بنگاه‌ها را آغاز نموده است.

دولت هند نیز سیاست‌هایی را برای توسعه و پیشرفت بخش صنایع کوچک و متوسط معرفی نموده است. از جمله سیاست محافظت از محصولات برای تولید اختصاصی در صنایع با مقیاس کوچک^۳، برنامه رقابت‌پذیری

^۱ The Limited Liability Partnership 2008

^۲ The Factoring Regulation Act 2011

^۳ The Policy for Reservation of Products for Exclusive Manufacture in Small Scale Industries

تولیدات ملی^۱، کارگروه نخست وزیر برای بنگاه‌های خرد، کوچک و متوسط^۲، برنامه رجویو گاندی^۳، سیاست تدارکات دولتی برای کالاها و خدمات تولید شده و ارائه شده توسط بنگاه‌های خرد و کوچک^۴ و طرح تامین مالی برای احیای صنایع سنتی (SFURTI^۵). [۳]

سیاست محافظت از محصولات برای تولید اختصاصی در صنایع با مقیاس کوچک در سال ۱۹۶۷ با هدف توسعه اقتصادی- اجتماعی و مقابله با عدم تعادل‌های صنعتی منطقه ابداع شد. اگرچه با آزادسازی تدریجی اقتصاد، تولید برخی محصولات که به بنگاه‌های خرد و کوچک منحصر می‌شد، از انحصار آن‌ها خارج می‌شود، اما طبق قانون باید همزمان با این فرآیند، فرصت‌های مناسبی برای به روز رسانی فناوری برای این بنگاه‌ها ایجاد شود. [۴]

بنا به توصیه انجمن‌های برجسته بنگاه‌های خرد، کوچک و متوسط، نخست وزیر وقت در سال ۲۰۰۹ دستور ایجاد یک کارگروه برای این بنگاه‌ها را صادر کرد. این کارگروه تحت نظارت دفتر نخست وزیری فعالیت می‌کند و اعضای آن شامل اعضای کمیسیون برنامه‌ریزی، نمایندگان نهادهای دولتی، نماینده رئیس بانک مرکزی، رئیس بانک توسعه صنایع کوچک هند و نمایندگان انجمن‌های فعال در حوزه بنگاه‌های کوچک و متوسط می‌شود. [۴]

از دیگر سیاست‌های عملیاتی در حوزه توسعه بنگاه‌های خرد، کوچک و متوسط، برنامه رجویو گاندی است که حمایت‌ها و پشتیبانی‌های ویژه‌ای از کارآفرینانی که دوره‌ها و برنامه‌های آموزشی مختلف وزارت خانه بنگاه‌های خرد، کوچک و متوسط را گذرانده‌اند، به عمل می‌آورد. تحت سیاست‌های این برنامه، کارآفرینان جدید و نیز صاحبان بنگاه‌های نوپا از آموزش‌های لازم در مورد قوانین و رویه‌های لازم برای راه‌اندازی یک کسب و کار آموزش دیده و راهنمایی‌های لازم را از دولت دریافت می‌کنند. [۴]

سیاست تدارکات دولتی برای کالاها و خدمات تولید و ارائه شده توسط بنگاه‌های خرد و کوچک در سال ۲۰۱۲ توسط دولت تصویب شد و طی آن، تمامی وزارت‌خانه‌های مرکزی، ادارات و مؤسسات دولتی موظف شدند از سال ۱۳-۲۰۱۲ به بعد، سالانه مقدار مشخصی از تجهیزات مورد نیاز خود را از طریق بنگاه‌های خرد، کوچک و متوسط تهیه کنند؛ به نحوی که بعد از گذشت سه سال، این مقدار به حداقل ۲۰ درصد از تجهیزات بالغ شود. اجرای این سیاست، به دلیل افزایش دسترسی بنگاه‌های کوچک و متوسط به بازار، افزایش رقابت‌پذیری آن‌ها و نیز ایجاد ارتباط بین این بنگاه‌ها و شرکت‌های بزرگ، می‌تواند منافع قابل توجهی برای این بنگاه‌ها به همراه داشته باشد. [۲]

^۱ National Manufacturing Competitiveness Programme

^۲ Prime Minister's Task Force on MSMEs

^۳ Rajiv Gandhi Udyami Mitra Yonja

^۴ Public Procurement Policy for Goods and Services Produced and Rendered by Micro and Small Enterprises

^۵ Scheme of Fund for Regeneration of Traditional Industries

برنامه رقابت پذیری تولیدات ملی در سال ۲۰۰۵ و با هدف ایجاد ظرفیت های تولیدی برای بنگاه های خرد، کوچک و متوسط و به منظور توانمندسازی رقابت در بازارهای جهانی و مقابله با چالش های ناشی از ورود بنگاه های چند ملیتی به اقتصاد داخلی، تصویب شد. این برنامه از ده مؤلفه برای حمایت از این بنگاه ها تشکیل شده که برخی از این مؤلفه ها عبارت است از: حمایت های بازاریابی، حمایت از رشد بنگاه های نوپا^۱، ایجاد مراکز آموزشی و آگاهی دادن به بنگاه ها در مورد حقوق مالکیت معنوی. [۴]

در راستای افزایش دسترسی بنگاه های کوچک و متوسط به منابع مالی، بانک مرکزی هند در بازه های زمانی مختلف اقدام به انتشار دستورالعمل هایی برای وام دهی بانکی به بنگاه های خرد، کوچک و متوسط می نماید. به منظور گردآوری همه دستورالعمل ها، آیین نامه ها و بخش نامه ها، بخش نامه اصلی وام دهی به بنگاه های خرد، کوچک و متوسط^۲ توسط بانک مرکزی هند در اول جولای ۲۰۱۴، منتشر شد.

جدول شماره ۱۰: قوانین و سیاست های مربوط به بنگاه های کوچک و متوسط

قوانین	
نام	زمینه
قانون توسعه بنگاه های خرد، کوچک و متوسط ۲۰۰۶	۱- چهارچوب قانونی برای MSMEها ۲- طرح های دولتی برای توسعه MSMEها ۳- پیشنهاد سیاست های ترجیحی ۴- پیشنهاد بسته سیاستی برای قانون گذاری انحلال واحدهای ضعیف ۵- جبران تاخیر در پرداخت MSMEها
قانون مشارکت با مسئولیت محدود ۲۰۰۸	تسهیل در راه اندازی بنگاه ها با مسئولیت محدود
قانون تنظیم کارگزاری ۲۰۱۱	حمایت از مدل های جدید تامین مالی برای MSMEها
قوانین صندوق های سرمایه گذاری جایگزین SEBI	قوانین مربوط به راه اندازی صندوق های سرمایه گذاری مخاطره پذیر، تامین مالی فرشته، صندوق های SMEها، صندوق های مخاطره اجتماعی
مقامات قانونی و سیاست گذاران	
نام	مسئولیت
وزارت خانه بنگاه های خرد، کوچک و متوسط	قانون گذاری و تنظیم سیاست های توسعه ای MSMEها
کارگروه نخست وزیر برای بنگاه های خرد، کوچک و متوسط	پاسخ گویی به مسائل مطرح شده توسط انجمن های صنایع و ترسیم نقشه راه برای توسعه MSMEها
بانک مرکزی هند	قانون گذاری و نظارت بر همه بانک ها و مؤسسات غیر بانکی

^۱ Incubation Support

^۲ The Master Circular for Lending to MSMEs

سیاست‌ها		
نام	نهاد مسئول	زمینه
سیاست محافظت از محصولات برای تولید اختصاصی در صنایع با مقیاس کوچک (۱۹۶۷)	وزارت‌خانه بنگاه-های خرد، کوچک و متوسط- دولت هند	فراهم کردن حاشیه رقابتی و محافظت از SMEها در رقابت با بنگاه‌های چندملیتی. این سیاست، بسته به شرایط اقتصادی و سایر فاکتورها، از برخی محصولات خاص به منظور تولید انحصاری آن‌ها توسط SMEها حمایت می‌کند.
برنامه رقابت‌پذیری تولیدات کارخانه‌ای ملی (۲۰۰۵)	وزارت‌خانه بنگاه-های خرد، کوچک و متوسط	یک برنامه ۱۰ قسمتی با هدف افزایش ظرفیت MSMEهای تولیدی به منظور رقابت‌پذیر شدن در مقابل بنگاه‌های چند ملیتی در بازارهای داخلی و خارجی.
سیاست‌های ابداعی کارگروه نخست وزیر برای بنگاه‌های خرد، کوچک و متوسط	دفتر نخست‌وزیر- وزارت‌خانه بنگاه-های خرد، کوچک و متوسط	ارائه پیشنهادهای برای مواجهه با مشکلات MSMEها در شش حوزه: ۱- اعتبار، ۲- بازاریابی، ۳- تعدیل نیروی کار و سیاست‌های خروج، ۴- زیرساخت، ۵- فن‌آوری و توسعه مهارتی، ۶- مالیات-دهی
برنامه رژیو گاندی اودیامی میترا یونجا (۲۰۰۸)	وزارت‌خانه بنگاه-های خرد، کوچک و متوسط	حمایت از نسل اول کارآفرینان بالقوه و آن‌هایی که در مسیر راه-اندازی یک بنگاه و انجام الزامات رسمی آن، با موانع قانونی و بوروکراسی مواجه می‌شوند.
سیاست تدارکات دولتی برای کالاها و خدمات تولید شده و ارائه شده توسط بنگاه‌های خرد و کوچک (۲۰۱۲)	دولت هند	الزام نهادهای دولتی به تهیه حداقل ۲۰ درصد از ملزومات کالا و خدمات خود از MSMEها
طرح تامین مالی برای احیای صنایع سنتی (۲۰۰۵-۰۶)	وزارت‌خانه بنگاه-های خرد، کوچک و متوسط	افزایش بهره‌وری در صنایع سنتی به وسیله سازمان‌دهی آن‌ها در خوشه‌های صنعتی
بخش‌نامه اصلی وام‌دهی به بنگاه‌های خرد، کوچک و متوسط (۲۰۱۴)	بانک مرکزی هند	جمع‌آوری تمامی دستورالعمل‌های صادر شده از طرف بانک مرکزی برای بانک‌ها و مؤسسات مالی با موضوع وام‌دهی به MSMEها
دستورالعمل‌های راه‌اندازی و عملکرد سیستم تنزیل مطالبات تجاری	بانک مرکزی هند	دستورالعمل‌های بانک مرکزی برای راه‌اندازی و عملکرد سیستم تنزیل مطالبات تجاری

Source: Asia SME Finance Monitor 2014, Asian Development Bank

۵- جمع‌بندی

بخش بنگاه‌های خرد، کوچک و متوسط در هند، ترکیبی از بنگاه‌های سنتی و مدرن است که درصد بالایی از آن‌ها در مناطق روستایی فعال هستند. این بنگاه‌ها در قانون هند بر حسب میزان سرمایه‌گذاری آن‌ها در کارخانه و ماشین‌آلات و بخشی که در آن فعالیت می‌کنند (بخش تولیدات کارخانه‌ای و بخش خدمات) تعریف

می‌شوند. بعد از چین، کشور هند با داشتن ۴۸,۸ میلیون کسب و کار کوچک و متوسط، دومین کشور جهان از نظر تعداد این کسب و کارها بوده، به طوری که در پایان ماه مارس ۲۰۱۴، بالغ بر ۱۱۱,۳ میلیون نفر در این بخش مشغول به کار بوده‌اند.

این بنگاه‌ها در سال ۲۰۱۲-۱۳، معادل ۳۷,۵ درصد از تولید ناخالص داخلی و ۳۷,۳ درصد از کل ارزش تولیدات کارخانه‌ای هند را ایجاد نموده‌اند که علی‌رغم تلاش دولت، همچنان سهم این بنگاه‌ها در تولید ناخالص داخلی به دلیل موانع تامین مالی و بهره‌وری کم، اندک است. از طرفی فرآیند آزادسازی اقتصادی و جهانی شدن، همانطور که افق‌های تازه‌ای را پیش روی این بخش قرار داده، چالش‌هایی را نیز به وجود آورده که مقابله با آن‌ها نیازمند چارچوب قانونی کارا و شفاف است.

دولت هند در سال‌های اخیر، شبکه‌ای از نهادها و سازمان‌های مرتبط با حوزه‌های مختلف فعالیت این بنگاه‌ها را تاسیس نموده و در تلاش است که بر مشکلات مذکور فائق آید. آن‌چه بیش از همه در فعالیت‌های دولت این کشور به چشم می‌آید، اولویتی است که برای توسعه بخش صنایع کوچک و متوسط قائل شده و در این راستا، سیاست‌ها و برنامه‌های متنوعی را وضع کرده و از ابزارهای قانونی در جهت پیش‌برد اهداف خود، نهایت استفاده را نموده است.

یکی از حوزه‌های مهم در مسئله توسعه صنایع کوچک و متوسط بحث تامین مالی بنگاه‌ها است. بانک‌ها اصلی‌ترین منبع تامین مالی بنگاه‌های کوچک و متوسط در هند محسوب می‌شوند که به دلیل اولویتی که دولت برای وام‌دهی به صنایع کوچک و متوسط قائل است، به دنبال رساندن سهم منابع تسهیلاتی خود به ۴۰ درصد از کل منابع مالی در دسترس برای بنگاه‌های کوچک و متوسط هستند. به همین منظور دولت طرح رتبه‌بندی اعتباری بنگاه‌های کوچک و متوسط و نیز ایجاد صندوق امانی تضمین اعتبار را در جهت کاهش ریسک وام‌دهی به این بنگاه‌ها اجرا نموده است. در سال ۲۰۱۳ حدود ۷۳,۱ درصد از وام‌های بخش بانکی به بنگاه‌های کوچک و متوسط توسط بانک‌های دولتی، ۲۲,۳ درصد توسط بانک‌های خصوصی و ۴,۷ درصد توسط بانک‌های خارجی تامین شده است.

در بخش غیر بانکی نیز، گروه شرکت‌های مالی غیر بانکی به عنوان یک واسطه قوی در تسهیل دسترسی بنگاه‌های کوچک و متوسط به منابع مالی عمل می‌کنند. زمینه کسب و کار این شرکت‌ها عمدتاً اعطای وام، تامین مالی، لیزینگ و یا فعالیت‌های بیمه‌ای است. علاوه بر تامین گستره وسیعی از محصولات مورد نیاز بنگاه‌های کوچک و متوسط، این شرکت‌ها محصولات نوآورانه دیگری را نیز ارائه داده‌اند که سبب افزایش محدوده وثیقه‌های قابل استفاده و در نتیجه افزایش امکان دسترسی بنگاه‌ها به محصولات مالی شده است. سهم دارایی‌های شرکت‌های مالی غیر بانکی در تولید ناخالص داخلی کشور هند به طور مستمر در حال افزایش

بوده و از ۸,۴ درصد در پایان ماه مارس سال ۲۰۰۶، به ۱۲,۵ درصد در پایان ماه مارس سال ۲۰۱۳ بالغ شده است. در واقع اعتبار فراهم شده توسط این شرکت‌ها رشدی سریعتر از رشد اعتبارات بخش بانکی داشته است. در بخش بازار سرمایه نیز دولت هند با راه‌اندازی بخش بنگاه‌های کوچک و متوسط در بازار بورس بمبئی و نیز ایجاد سامانه معاملات نهادی که به بنگاه‌های نوپا اجازه ورود به بازار سهام را بدون عرضه اولیه می‌دهد، پیشرفت چشمگیری در جهت هدایت این بنگاه‌ها به سمت تابلوی اصلی بورس داشته است. علاوه بر این، رشد فعالیت صنعت سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر و نیز افزایش اقبال به سمت تامین مالی جمعی از ویژگی‌های مثبت بازار سرمایه در این کشور است.

علاوه بر تسهیل در تامین مالی این بنگاه‌ها، دولت هند به همراه بانک مرکزی و وزارت‌خانه بنگاه‌های خرد، کوچک و متوسط، سیاست‌های متنوعی را برای توسعه و پیشرفت بخش صنایع کوچک و متوسط معرفی نموده است. این سیاست‌ها با هدف رفع موانع قانونی پیش‌روی فعالیت بنگاه‌های کوچک و متوسط، رفع مشکل پرداخت‌های معوق شده، تجهیز صنایع کوچک و متوسط به فناوری‌های جدید، ارائه خدمات مشاوره‌ای و آموزشی به کارآفرینان، افزایش دسترسی بنگاه‌ها به بازار، افزایش رقابت‌پذیری و نهایتاً توسعه بخش بنگاه‌های کوچک و متوسط، وضع شده و منافع بسیاری را نیز برای این کشور داشته است.

آنچه از مطالعه تجربه کشور هند در زمینه حمایت و تامین مالی بنگاه‌های کوچک و متوسط به دست می‌آید می‌تواند به طور نسبی نشان‌دهنده موفقیت این کشور در ایجاد شبکه‌ای منسجم از نهادها و سازمان‌های حمایتی به موازات طراحی سیاست‌ها و وضع قوانین لازم برای توسعه هر چه بیشتر این بنگاه‌ها و افزایش سهم آن‌ها در تولد ناخالص داخلی این کشور است.

فراهم نمودن بسترهای قانونی مناسب، توجه به برقراری تعادل‌های منطقه‌ای و مزیت‌های نسبی در صنایع مختلف، توسعه نهادهای مالی تخصصی، توجه به سیاست‌های معطوف به صادرات و رقابت‌پذیری، تلاش در جهت ارتقاء فناوری‌های فرسوده و نهایتاً اصلاح محیط کسب و کار، از جمله سیاست‌های ارزشمندی است که بر اساس تجربه کشور هند، می‌تواند الگوی مناسبی برای سیاست‌گذاران در کشور ایران باشد.

۶- منابع

[۱] نقش بنگاه‌های خرد، کوچک و متوسط در اقتصاد هند و آموزه‌هایی برای سیاست‌گذاری در ایران، گروه مطالعات محیط

کسب و کار، مرکز پژوهش‌های مجلس، خردادماه ۱۳۹۱

[2] *Annual Report 2014- 15*, Government of India, Ministry of Micro, Small & Medium Enterprises

[3] *Asia SME Finance Monitor 2014*; Asian Development Bank

[4] *Twelfth Five Year Plan (2012- 2017)*, Economic sectors, Volume II, Planning Commission, Government of India, 2013

[5] *Economic Survey 2015-16*, Ministry of Finance, Government of India

[6] *Report of the Working Group on Micro, Small & Medium Enterprises (MSMEs) Growth for 12th Five Year Plan (2012- 2017)*, Ministry of Micro, Small & Medium Enterprises, New Delhi, 2012

- [7] *Micro Small and Medium Enterprise Finance in India*, International Finance Corporation (IFC), 2012
- [8] Singh, Charan; Poornima Wasdani ,Kishinchand; *Micro, small, and medium-sized enterprises face the constant challenge of identifying sources of finance*, Asian Development Bank Institute, July 2016
- [9] Freeman, Nick, *Financing Small and Medium Sized Enterprises for Sustainable Development: A View from the Asia-Pacific Region*, Third International Conference on Financing for Development, Addis Ababa, Ethiopia 13-16 July 2015, Economic and Social Commission for Asia and the Pacific, United Nations
- [10] Thampy, Ashok; *Financing of SME firms in India, Interview with Ranjana Kumar, Former CMD, Indian Bank; Finance and Control Area*, Indian Institute of Management Bangalore, June 2010
- [11] *ADB-OECD Study on Enhancing Financial Accessibility for SMEs*, Lessons From Recent Crises, Asian Development Bank, 2014
- [12] *The Global Competitiveness Report 2015–2016*, World Economic Forum
- [13] *Doing Business 2016, Measuring Regulatory Quality and Efficiency*, World Bank Group
- [14] *Closing the Credit Gap for Formal and Informal Micro, Small, and Medium Enterprises*, International Finance Corporation (IFC), 2013
- [15] <https://www.weforum.org/> , (World Economic Forum, Official Website)
- [16] www.worldbank.org
- [17] <https://www.cia.gov/>
- [18] <http://www.smechamberofindia.com/>
- [19] <https://www.rbi.org.in/>, (Reserve Bank of India, Official website)